B3464

פינפטער יאהרגאנג. Nr. 1 (29) פרייז 85 גר. ערשיינט יעדען חודש.

בית יעקב לכו ונלכה באור ד׳ (ישעי׳)

אילוסטרירטער
פאמיליען-זשורנאל

אשה יראת ד׳ היא תתהלל (משלי)

בית יעקב

ארגאן פאר די אינטערעסען פון בית-יעקב-שולען
און ארגאניזאציעס בנות אגודת ישראל אין פוילען.

ב״ה לאדז, כסלו תרפ״ח.	№ 29.	Łódź, Grudzień 1927 r.

דער ציעל פון די בית יעקב שולען: ערציהען די יודישע טעכטער אין גייסט פון דער יודישער תורה און ישראל׳ס היסטארישע אייביגקייט׳ס - אידעאלען.

אבאנעמענטס-פרייז: א יאהר 8 גילד. אויסל.: 1.50 דאלאר. געלד פריהערדיס.

אדרעס פון רעד. און אדמ.:
Łódź, ul. Aleksandrowska 28.

דאס פראגראם פון בנות אגודת ישראל: פליכט - ערפילונג פון דער יודישער פרוי אין דער לעזונג פון די יודישע פראבלעמען און גייסט פון תורה ומסורה.

אינהאלט:

1) פון חודש צו חודש — — *.*
2) שרה — די מוטער פון אידעאל — הרב משה חיים לויא.
3) וועגען לעהר-ביכער פאר די בית-יעקב-שולען — — — — הרב טובי׳ יהודא גוטענטאג.
4) קלאנגען (ליעד) — — — זאב ליפסקער.
5) יודישע רעליגיעזיטעט און די יודישע פרוי — — — — מענדל צייגער.
6) געטריישאפט — — — ברוך שטערן.
7) אהבת השם — — — שרה שענירער.
8) אונזערע רפואה-שטאפען — — מ. זקן.
9) דער הערליכער בונד — — מ. פ-ט.
10) יודענטום און זעלבסטמארד — — רבי שמשון רפאל ד״ר הירש זצ״ל.
11) כראניק.
12) אנאנסען.

ביילאגע „קינדער-גארטען“.

13) שעהנע מעשיות פון יודישע הייליגע ספרים — — — — א. ג. פרידענזאן.
14) צוויי מלאכים — — — ל.
15) דערווינטער — — — א. ג. פרידענזאן.
16) יאהרען, טעג און וואכען (ליעד) — מ. מגן.
17) מודה אני (ליעד) — — — אסתר שושנה
18) דער ווינטער (ליעד) — — ק. ל.
19) ערב שבת (ליעד) — — — ק. ל.
20) אפאריזמען — — — רבי ידעי׳ הפניני.

פוילישע אפטיילונג „WSCHÓD“

רעדאקטאר: א. ג. פרידענזאן

פינפטער יאָהרגאַנג
№ 1(29)
לאָדז

בית־יעקב־זשורנאַל

ב״ה כסלו תרפ״ח
Listopad 1927

ערשיינט יעדען חודש

Łódź, Listopad 1927	Rok 5	№ 1 (29)	פינפטער יאָהרגאַנג	ב״ה לאָדז, כסלו, תרפ״ח

הרב משה חיים לוויא
אבד״ק שאץ—עפעריעס

שרה - די מוטער פון אידעאַל

„כפי זכות האדם יכול להרגיש אור דורות הראשונים (שפת אמת נח תרנ״א)
„לויט׳ן לויטערקייט פון מענש קאָן ער פיהלען דאָס ליכטיגקייט פון די פריערדיגע דורות״.

ווען דער וואַרימער אָטעם פון די ווינטער סדרות בעהויכט די האַרט געפרוירענע, יודישע הערצער; דעמאָלס קומט פון די ווייטע, ווייטע בערג און טהאָלען, וואָס אויפ׳ן וועג ווי אונזערע אָבות און אמהות האָבען געשפּרייזט אמאָל, פון די בערג און טהאָלען קומט פאַר אונז א טל תחי׳. עס טריפט דער הייליגער לעבענס־טוי אויף אונזערע פערטרוקענטע נשמות און מ׳ווערט פריש, מונטער, ניי־בעלעבט.

אַ שעהנער סנאָפּ שטראַהלען פון דעם מקור ליכט איז, — די ערהאַבענע הימלישע געשטאַלט פון דער מאַמע שרה.

*

שרה איז די זעלישע מוטער פון דער גאַנצער מענשליכער וועלט. אויך זי, ווי אברהם, האָט נפשות געשאַפען (מ״ר לך) ווי עס הייסט אויך אין דער פּסיקתא: די אַלע גרים און יראי שמים, וואָס געפונען זיך אויף גאָר דער וועלט, די אַלע האָבען געזויגען פון שרה׳ס מילך: כל גרים וכל יראי השם שיש בעולם, מן אותם, שינקו מחלבה של שרה. (פסיקתא דר״כ) - א גייסטיגע שפּייזערין איז שרה פאַר די גאַנצע וועלט געוועזען.

אָבער א אמת׳ע שטאַם־מוטער איז זי פאַר׳ן פאָלק ישראל. ביי אונז איז זי די ערשטע. אָבער נישט בלויז די ערשטע דערפאַר, ווייל זי איז די ערשטע אין צייט, נאָר דערפאַר וואָס זי האָט די ערשטע אין אונז יודען געמאכט ירש׳נען איהר שעהנע אייגענשאַפט: אין דער עלטער ווידער יונג צו ווערען.

דעם חותם פון איהר מטבע: אַן אַלטער זקן און אַלטע זקנה פון איין זייט, און אַ יונגען בחור און יונגע בתולה פון דער אַנדערער זייט (ב״ק צ״ז:).

אָט דעם חותם האָט זי איהרע קינדער לדורי דורות איבערגעגעבען.

ביי אונז יודען איז אמת׳ע אַלטקייט גאָרנישט פערהאַנדען, קיינמאָל נישט.

ערפאַהרענע חכמה פון אַלטער מיט זיין מתינות׳דיגען איבערלעגטהייט, און יונגע קרעפטיגע התפעלות, — די ביידע, כאָטש לכאורה סתירה׳דיגע אייגענשאַפטען, האָבען דאָס יודישע פאָלק תמיד געקריינט.

די תפלה „אל תשליכני לעת זקנה״, זאָלסט מיך נישט אריינוואַרפען אין מצב פון בלויז עלטער, בלויז אָבגעשטאַנענקייט, די תפלה איז ב״ה תמיד דערהערט געוואָרען.

*

על פי נס איז שרה קערפערליך יונג געוואָרען, אָבער גייסטיג האָט זי זיך אַליין תמיד יונג געהאלטען. איהר פלאַמענדיגער הייליגער גייסט, האָט די שאָטען פון אַלטקייט פון איהר פערטריבען.

איהר גייסט האָט זיך קיינמאָל נישט אָבגעלאָשען.

„אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה״. אייביג, אייביג האָט אַ ג—טליך פייערל געברענט אויפ׳ן מזבח פון איהר הארץ. וועלכעס האָט די פינקען אויף דעם האַרץ־מזבח אָנגעצינדען: דער אידעאַל.

שרה האָט געלעבט מיט א אידעאַל אין האַרץ.

זי האָט דעם אידעאַל בעלעבט, איהר א זין פאַר׳ן לעבען געגעבען.

זי האָט געוואוסט צוליב וואָס מען לעבט, צוליב וואָס מ׳פלאָגט זיך אויף דער וועלט. איהר לעבען האָט א זין געהאט.

אַ חויכער אידעאַל האָט איהרע לעבענס־רעדער אין בעוועגונג געזעצט...

איהר אידעאַל איז געווען דער העכסטער, דער דערהויבענסטער, וואָס די וועלט האָט אַמאָל פערמאָגט: דער [illegible] פון [illegible]

פון חודש צו חודש.

ענדליך דאָך אמאָל!

לאָמיר אָפען מודה זיין: מיר האָבען אַליין זיך שוין פולקאָם מיאש געווען, דאָס אונזער זשורנאַל זאָל נאָך צום 5־טען יאָהרגאַנג זעהען די ליכטיגע שיין. דאָס הייסט אָבער נישט, אַז מיר האָבען געוויסענהאַפט גערוהט און זיך אַוועקגעזעצט מיט פערלייגטע הענד — ניין! מיר האָבען אָנגעקלאַפּט אַלע טירען זיך געוואָנדען צו סימפּאַטיקער און פריינד, מיר זאָלען חלילה נישט בלייבען פערשעהמט...

הלמאי ווייסען מיר דאָך יאָ דעם תועלת און די פרוכטען וואָס אונזער 4 יעהריגער אַרבייט האָט געגעבען דער ערוואַכטער אָרטאָדאָקסיע בכלל און דער בית־יעקב און בנות־בעוועגונג בפרט. ענדליך האָט אונזער וועקען, מאָהנען און רופען דאָך געפינען אַ הילכיגען אָפּקלאַנג. די ערשטע האָבען זיך וואַרים אָפּגערופען די פערוואַלטונג פון די לאָדזער בית־יעקב־שולען און נאָר אַ דאַנק זייערע התחייבות׳ן צו נעמען אַ בעשטימטע גרעסערע צאָהל עקזעמפּלאַרען פון יעדען נומער, זענען מיר ביכולת צוצוטרעטען בענייען דאָס ערשיינען פונ׳ם זשורנאַל און טאַקי כסדר חודש׳לעך. איצט האָט דאָס וואָרט די פּראָווינץ. די פעראַנטוואָרטליכקייט פאַלט מהיום והלאה אָן איינגאַנצען אויף די פּראָווינצער בית־יעקב און בנות־פערוואַלטונגען. זאָלען אויך די לעצטע פערשטעהען ענדליך דאָך אַמאָל זייער חוב לגבי דעם אייגענעם אָרגאַן און די איינציגע טריבונע וואָס די בית־יעקב־בעוועגונג פערמאָגט. די בשעלוסען פון די פערשידענע קאָנפערענצען אין וואַרשאָ, לאָדז, קראָקאָ, דאָס אין יעדען אָרט מוז פערקויפט ווערען מינימום 20 עקז. — דערין איז אָפּהענגיג דער זכות הקיום פונ׳ם זשורנאַל.

שול־פערוואַלטונגען, לעהרערינס, אָרגאַניזאַציעס, עסקנים און עסקנות – שטרעקט אויס אייער האַנד אונז צו הילף אין דער בענייטער בעדייטענדספולער אונטערנעהמונג!

די זאַמלונג דורך בוי־שטיינער.

די קרן־התורה־צענטראַלע אין וויען האָט פונאַנדערגעשיקט צו אַלע בית יעקב־פערוואַלטונגען זאַמעל־ביכלעך פון בוי־שטיינער, צו שאַפען איינמאָליגע שפּענדען פאַר׳ן בוי פון בית־יעקב סעמינאַר אין קראָקאָ.

דוכט זיך, אַז עס איז שוין איבריג צו דערמאָנען און בעטאָנען ווי וויכטיג און נייטיג עס איז דער סעמינאַר־בנין צו וועלכען דער גרונדשטיין איז שוין געלעגט געוואָרען, זאָל וואָס גיכער און פריהער זיין אויפגעשטעלט.

מיר האָבען שוין אין די פריהערדיגע נומערען אָנגעוויזען אויף דער אַלגעמיינער בעדייטונג פון דער גראַנדיעזער אונטערנעהמונג צום נוצען פון דער בית־יעקב שול־בעוועגונג אין לאַנד. יעדער איינער, וואָס זיין האַרץ איז מיט אונזערע אידעאַלען דאַרפען בסבר פנים יפות אויסקויפען אַ בוי־שטיין און דאַדורך האָבען אַ חלק אין דעם היסטאָרישען הייליגען בנין.

סובסידיעס פון קהלות און מאַגיסטראַט.

עס דערנעהנטערט זיך די צייט ווען די שטאָדט־ראַט׳ען און קהלות טרעטען צו אויספערטיגען און בעשטעטיגען זייערע בודזשעטען אויפ׳ן יאָהר 1928.

שוין אין פאָריגען יאָהר האָבען אונזערע ראַטמענער און קהלה־פרנסים דורכגעפיהרט סובסידיעס פאַר די בית־יעקב־שולען. גראָד לאָדז האָט זיך אין דער הינזיכט שטאַרק אויסגעצייכענט אַ דאַנק דעם פערדינסטפולען חשוב׳ען דעפוטאַט און ראַטמאַן ר׳ ליבל מינצבערג. האָט דער לאָדזער שטאַדט־ראַט בעשטעטיגט אַ גרעסערע סובסידיע פאַר „בית־יעקב״ אין לאָדז.

ליידער מוז מען צו אונזער בושה זאָגען דעם ביטערען אמת, דאָס אין אַ רייהע ערטער איז צוליב דער עצלות און נאַכלעסיגקייט פון אונזערע רעפּרעזענטאַנטען נישט געגעבען געוואָרען דורך די דערמאָנטע קערפערשאַפטען קיין סובסידיעס פאַר אונזער שולע.

עס ליגט אַלזאָ אַ הייליגע פליכט אויפ׳ן קינפטיגען יאָהר מצד די אָרטאָדאָקסישע פאָרשטעהער ענערגיש אַרויסצוטרעטען מיט דער גערעכטער פאָדערונג, דאָס די מוסדות החנוך פאַר אונזערע טעכטער זאָלען ווי געהעריג אונטערשטיצט ווערען.

אינ׳ם קינפטיגען נומער וועלען מיר געבען אַ גרעסערע אָפּהאַנדלונג וועגען דער פליכט־ערפילונג, וואָס ליגט אויף די שטאָדט־ראַטען און קהלות די בית־יעקב־שולען צו סובסידירען.

די יודישע פרוי פאַר די אָרטאָדאָקסישע שולען אין ארץ־ישראל.

אויף אַ אַנדער אָרט אינ׳ם היינטיגען נומער, גיבען מיר אַנ׳אויפרוף פון דער אַלוועלטליכער ארץ־ישראל־צענטראַלע אין פראַנקפורט געווענדעט צו דער יודישער פרוי אין פוילען. די בנות־צענטראַלע אין לאָדז, וועלכע האָט אויף זיך גענומען די אויפגאַבע צו אָרגאַניזירען אַ רעגולערען חודש־שטייער פון דער יודישער־פרוי פאַר די אָרטאָדאָקסישע ערציהונגס־אַנשטאַלטען אין הייליגען לאַנד, איז פול מיט דער האָפנונג, אַז די אַקציע וועט האָבען ערפאָלג. אין יעדען אָרט דאַרף זיך שאַפען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע פון פרויען און פריילינס, וואָס זאָלען זיך שטעלען צום דינסט פון דער הייליגער אויפגאַבע. ווי עס זענען נאָר אָנגעקומען די אינסטרוקציעס פון דער בנות־צענטראַלע בנוגע דער דערמאָנטער אַקציע, דאַרפען די זעלבע פינקטליך און דרינגענד אויסגעפיהרט ווערען.

פון דער רעדאַקציע.

צוליב דעם, וואָס ענדליך ערשיינט פון היינטיגען נומער אָן רעגולער אונזער זשורנאַל מאָנאַטליך, בעטען מיר אַלע אונזערע חשוב׳ע מיטאַרבייטער, שולען, לעהרערינס און אָרגאַניזאַציעס, צוצושיקען אַלע מאַטעריאַלען, אַרטיקלען, בעריכטען און אַנאָנסען שפּעטסטענס ביז ר״ח טבת פאַר׳ן קינפטיגען נומער — דאָס וואָס ס׳וועט שפּעטער דערהאַלטען ווערען זענען מיר נישט פעראַנטוואָרטליך דערפאַר אַז ס׳וועט זיין געדרוקט. אַלע בעריכטען וואָס ליגען ביי אונז פון פריהער זענען דורך דער רעדאַקציע אַנערקענט געוואָרען פאַר נישט מעהר אַקטועל און מיר גיבען די זעלבע נישט אינ׳ם היינטיגען נומער.

ווי שעהן האָט זיך איהר נשמה געעפענט פאַר דער ערפיהלונג פון אָט דעם הויכען לעבענס ציל! און ווי עהרליך און טריי איז דאבֿיי איהר פרויען-וועזען געבליבען.

ביי איהרע הויזליכע חובות האָט זי זיך איהר אידעאל דערנעהנטערט. מיט אַ האַרץ פול מיטגעפיהל און רחמנות האָט זי איהר פליכט, הכנסת אורחים מקיים געווען, שאַפענדיג דערביי די נפשות פון די געסט.

געבענדיג עסען פאר הונגעריגע האָט זי צוגלייך זייערע טריקענע הערצער אָנגעטרונקען פונ׳ם באר מים חיים, פונ׳ם אייביג שפרודילדיגען קוואַל פון ג—ט-דערקענען.

די ווילדיסטע מענשען האָט זי צופערשטעהן געגעבען די העכסטע בעגריפען פון אמונה, זיי האָבען ביי איהר געלערנט, אַז דאָס לעבען וואָס איז נישט מיט דער אמונה אין ג—ט ב״ה אָנגעפילט, אַז אזאַ לעבען איז הויל, פוסט און פערדינט נישט געלעבט צו ווערען.

ניין, עס לוינט נישט דער שווערער דאזיינס-קאַמף צוליב אזאַ פיסטקייט און הוילקייט. מען מוז וויסען און פיהלען צוליב וואָס מען לעבט, צוליב וואָס ווען ליידעט. עפעס אַ אידעאַל מוז דאָס לעבען בעפאַרבען, בעזאַפטיגען...

* *

און גרויס איז דערפאַר* שרה אין די אויגען פון דער השגחה. עס קומט די ציוה פון הש״י צו אברהמ׳ן: „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה״: אַלץ וואָס שרה וועט דיר זאָגען זאָלסטו זי האָרכען. און דער מדרש בעמערקט דערויף: מלמד שהיה אברהם טפל לשרה בנביאה „דערפון איז גערדרינגעו, אז אַברהם איז געווען א טפל צו שרה׳ן אין נביאות״.

און ווען משה רבינו האָט אַמאָל פערבלאָנדזעט אין דער געגענד פון מדין, ווען די טעכטער פון יתרו׳ן האָבען זייער פאָטער דערצעהלט זיי האָבען א פרעמדען געזעהן. האָט יתרו געפרעגט „איו״? וואו איז ער? שמא מאותו זרע של שרה שכל העולם כולו מתברך בהם — „אפשר איז ער פון די קינדער פון שרה׳ן, וואָס די גאַנצע וועלט ווערט מיט זיי געבענשט״ (ילקוט שמות).

יאָ, געבענשט איז דאָס פאָלק ישראל, וואָס האָבען שרה׳ן פאַר א שטאַם-מוטער געהאט, די מאַמע פון אידעאל. און געבענשט איז די וועלט, וואָס האָט אין זיך דאָס פאָלק ישראל וואָס האָט זי בעלייכט מיט זיין הויכער אידיאַליסטישער וועלט-אַנשאויאונג.

און א דאַנק דער ירושה פון אידיאַליזם זענען מיר אייביג יונג, אייביג ניי. און מיט אייביגקייט און יונגקייט האָבען מיר די אַרומיגע וועלט בעשענקט...

(סוף קומט)

זאב ליפסקער

קלאַנגען

יאָגענד, שטיל, פאַרנאַכט,
פער׳צער׳טע בענקשאַפט צוגיסט זיך ארום
אַלץ פערקלערט, פערטראַכט
שטום . . .
ס׳ציטערט אין דער לופט
דער לעצטער ציטער פון טאָג
ווייט-ווייט אינ׳ם טיעפען רוים,
צווהעהטאָגטע, אומעטיגע קלאַנגען,
ווי פערשטיקטע קרעכצען פון א גוסס אין די
לעצטע רגע׳ס,
ווי דאָס שטילע זיפצען פון נישט בעפריעדיגטע
פערלאַנגען...
איבער שאָטענדיגע לייטערס
ס׳נידערט מיט פראַכט די קעניגין, די נאַכט,
מיט א כשוף-שמייכעל זי לאַכט
פאַנגט אין איהרע אָרעמס מענש, וועלט,
פערדעקט די סודות פון טאָג
יסורים און פלאָג
געלעכטער און פרייד
אַלץ—א שטיק חלום אָהן בעשייד...
ס׳צושפרינגען פעלזען-פעסטע מחשבות
געפיהלען הייסע ווערען קאַלט, געפרוירעו
אַלץ ארום פערלוירען, פערלוירען...
אנ׳אייביג קלאָג-ליעד פערביי זיך טראָגט
וועה, מיינע קינדער, — די שכינה זי קלאָגט...

וועגען לעהר-ביכער פאר בית-יעקב-שולען.

פון הרב טובי׳ יהודא גוטענטאג אבד״ק סאכאטשין.

דאָס שול-וועזען בכלל און די צוגרייטונג פון אַלערליי שול-ביכער פאר דער שול-יוגענד בפרט — איז אין איצטיגען מאָמענט א פראָבלעם, מיט וועלכען עס בעשעפטיגען זיך די טאַלאַנטפולסטע גייסטרייכסטע מענשען, צווישען די פערשידענע ריכטונגען און שאַטירונגען אין פלומר׳שט פראָגרעסיווען לאגער.

ווי שוואמען נאָך א רעגען מעהרען און פרוכטפערן זיך טאָג טעגליך כל׳ערליי כרעסטאמאַטיעס, מעטאָדעס, לערן און לייענביכער און ביכלעך, וואָס זייער ציל איז: סיסטעמאַטיזירען די לימודים, סדר און ארדנונג אריינצוברענגען אין זיי, כדי צו פערזיכערן דעם שילער ערפאָלג און פאָרטשריט. די אַלערליי כרעסטאָמאַטיעס און מעטאָדעס פערלייכטערן דעם וועג פונ׳ם שילער צו פערפאָלקאָמען זיך אין לערנען, אין איהם העלפען איבערגיין בהדרגה מן הקל אל החמור.

צו אונזער גרויסען בעדויערן שטעהט ליידער די אָרטאָדאָקסיע אין דעם הינזיכט אינגאַנצען הינטערשטעלונג. מיט די אַלערליי אויבענדערמאָנטע ביכער קאָן זי זיך נישט בעהעלפען, זיי זענען צוזאַמענגעשטעלט אין אַ פרעמדען פאַר איהר גייסט און אייגענע הילפס-ביכער בעזיצט זי נישט, און אויב אין די חדרים, וואו דאָס יונגעל פערברענגט דאָרט אַ צייט מיט יאָהרען און לערנט תורה אין א גרויסער מאָס — נויטיגט מען זיך נישט אין קיין מעטאָדעס, ריכטיגער געזאָגט, מען טאָר זיך דאָרט נישט בענוצען מיט קיין ניי-ענטשטאַנענע מעטאָדעס, דען די אויפגאבע פון חדר-מלמד איז נישט צו פערקירצען די לימודים נאָר צו פערברייטערן זיי, נישט ארומצושניידען די תורה נאָר זי איבער צוגעבען דעם תלמיד א ן איהר אָרגינעלען גאַנצען אומפאנג. די חדרים פערמאָגען אַ אַלטע אייגענאַרטיגע מעטאָדע, אַלט ווי דאָס יודישע פאַלק און טאָרען אזעלכע נישט פערטוישען אויף קיין פריש-בעאַרבעטע — פאַר דעם אָבער אין די מיידעל-שולען, ווי מען לערנט מיט די שילערינס נישט קיין תורה אין בוכשטעבליכען זין נאָר דינים און קורצע איבערבליקען איבערן יהדות און ווי די תלמידות מוזען גלייכצייטיג ווידמענען א גרויסען טייל צייט צו וועלטליכע לימודים — אָט אין די שולען פיהלט מען א גרויסען מאַנגעל אין אַזעלכע ביכער. דער לעהרער האָט פאַר זיך קיין בוך, קיין אויסגעאַרבייטען פראָגראַם. ער ווייס נישט וואָס צו לערנען, אין וואָסאַרע מאס צו לערנען און ווי אַזוי צו לערנען. יעדער לעהרער בעזונדער מוז זיך אליין אויסהאַקען דעם וועג און נישט יעדען געלונגט עס, נישט יעדער בעזיצט די געהעריגע פעהיגקייטען צו אַזא אַרט אַרבייט.

און וואָס נאָך צום טרויעריגסטען איז, אַז נישט נאָו וואָס אין די אָרטאָדאָקסישע קרייזען האָט מען ביז יעצט אויף דעם געביט כמעט ווי גאָרנישט געשאַפען — נאָר מען האָט בכלל נאָך איצט קיין אינטערעס צו אזא ארט שאַפונג נישט געהאַט. עס איז פשוט נישט געווען ווער עס זאָל זיך דערמיט פערנעמען, די יונגערע ערנסט-דעקענדע גענעראַציע האָט זיך נישט נעפיהלט גענוג קאָמפּעטענט צו אזא אַרט עבודת-הקודש, זייער נאָמען איז נישט געווען קיין גענוגענדע גאַראַנטיע פאַר דעם שלמות פון דער אַרבייט און די עלטערע אַבערקאַנטע תורה-אויטאָריטעטען, רבנים און בעוואוסטע לומדים, האָבען זיך בעצויגען דערצו מיט גלייכגילטיגקייט, מיט אינדיפערענטיזם, ריכטיגער געזאָגט מיט ביטול: וואָס — האָבען זיי געטענה׳ט — אראָפּלאָזען זיך צו אזאַ נידריגע מדרגה, שרייבען ביכלעך פאר קינדער און נאָך פאַר מיידלעך! „ותורה מה תהא עליה״?! א טייל ווידער האָבען זיך גאָר פעררופען אויף א פּירוש׳ן מאמר המשנה: „אסור ללמד את בתו תורה״ דאבֿיי האָבען זיי זיך געמאכט פערגעסען, אַז אויך כביכול פאַר דעם אַקט פון קבלת התורה האָט בעאויפטראַגט משה רבינו ע״ה צו ווענדען זיך קודם כל צו די פרויען, ווי עס דריקען זיך אויס די חכמי המדרש. „כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, ולמה לנשים תחלה? — כדי שיהו מנהיגות את בניהן לתורה״.

זיי האָבען נישט אין אכט גענומען, אַז די יעצטיגע קליינע מיידלעך וועלען מיט דער צייט זיין די מוטערס פון קינפטיגען דור, זיי וועלען דאָס זיין דער „בית היוצר לנשמת האומה הישראלית״, די יעצטיגע מיידלעך וועלען ברויכען פלעגען דעם יודישען גייסט, פלעכטען און וועבען דעם יהדות-באַנד, וואָס פעראייניגט דעם יודישען עבר מיט׳ן עתיד, אין זייערע הענד וועט ליגען דער גורל פון אָרגינעלען יודענטום בכלל ובפרט. און ווי לעכערליך און נישטיג איז א״א אַרט אַרגומענטאַציע „אָסור ללמד בתו תורה״ אין דער צייט ווען יעדער יוד, וואָס קען זיך אויף די שווארצע אותיות און איז עטוואָס בעהאַווענט אין שלחן ערוך — לייענט אַ בפירוש׳ן דין „נשים מברכות ברכת התורה — דהא חייבות ללמוד דינים שלהם וגם תורה שבכתב״ (ש״כ או״ח סי׳ מ״ז סעי׳ מ״ד ובט״ז ומ״א שם).

זעהר קלוג און שאַרפזיניג האָט זיך אַמאָל אויסגעדריקט איינער פון די אָנגעזעהענע רבנים: די חז״ל זאָגען „כל המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות״ הייסט דאָך נישט, אַז מלערנט מיט אַ מיידעל תורה לערנט מען זי תפלות ממש נאָר „כאלו מלמדה תפלות״ עס איז עהנליך צו מלמדה תפלות, אָבער ווי מאַכען עס ליידער די פרומע עלטערן, וואָס האַלטען אָפּ דעם מאמר פינקטליך; קיין תורה לערנען זיי מיט קיין מיידעלעך טאקי נישט אפילו נישט אויפ׳ן שפיץ מעסער, כדי נישט צו זיין „כאלו מלמדה תפלות״ און גלייכצייטיג לערנען זיי די מיידלעך זייערע „תפלות״ ממש קופעסווייז.

אמת, דאָס איז שוין אַ אַלט געשריי, נישט איינמאָל האָט מען דערוועגען דעבאטירט, נישט איינמאָל האָט מען דערויף געליאַרמט אויף אָרטאָדאָקסישע פערזאַמלונגען און קאָנפערענצען, עס איז שוין אַ „מכה ישנה״, אָבער אַ מכה ווי פיל דער געלטענער זאָל אַלץ נישט שרייען און וויינען — בלייבט די אַלץ מכה, זי שמערצט און ווייטיגט כל זמן מען קורירט זי נישט ראדיקאַל אויס.

יאָ, אויף דעם פאפיר זענען א סך החלטות דעם מצב

אויסצובעסערן אָנגענומען געוואָרען, אָבער פאַקטיש אין לעבען וואָס זעהט מען: אז די תלמידי חכמים, וואָס האַלטען אין איין שרייבען חיבורים פאַר אַלע שיכטען פון פאָלק, פאַר רבנים, בעלי הבתים, דרשנים און בחורים — אויף אַלערליי תורה־געביטען, זאָגאַר אויף דעם געביעט „הלכתא למשיחא" — שרייבען ביי דעם אַלעמען נישט אפילו אַ קליין ספר'ל פאַר די יודישע טעכטער, כדי צו ערקלערען זיי, וואָס איז דאָס אזוינס „יודענטום" און ווער איז דער „יוד"? וואָס איז זיין מיסיע און אויפגאבע? וועלכע זענען זיינע אידעאַלען און שטרעבונגען? וואָס האָט מיט איהם פאַסירט און וואָס האָט ער געשאַפען? און דאָס אַלץ קומט פאָר אין אונזער צייט, ווען דאָס יודישע מיידעל האָט שוין לאַנג אויפגעהערט צו זיין פרימיטיוו, זי איז שוין לאַנג ארויסגעגאַנגען פון פאָטערס ענגע קרייזען אין די גרויסע וועלט אַריין, זי אינטערעסירט זיך מיט אַלע לעבענס־פראַגען, לייענט אלערליי שעדליכע ביכער, שלינגט אַריין אַלערליי גיפטיגע טעאָריען און כפירה־לאָזונגען, און די קאָנסעקווענצען זענען טרויעריגע: מאַסענוויז ווערען זיי פערפרעמדעט פון אונזער פאָלק און געהען איבער אין לאַגער פון שונא — אין אָט אַזאַ געפעהרליכע תקופה, אז מען טוט גאָרנישט פאַר זיי, אַז מען שרייבט נישט פאַר זיי ביכלעך אין אַ פאָפולערער שפּראַך וועגען אונזער רייכען עבר, וועגען אונזערע תורה־לאָזונגען און נבואה־אידעען, וועגען דעם מהות פון אונזער פאָלק בכלל און דאָס לעבען פון אונזערע ליכטיגע ערהאַבענע גרויסע מענער בפרט — און זיצענדיג מיט פערלייגטע הענד, בעגעהן מיר אַ פערברעך אַ קעגען אונזער תורה און אונזער פאָלק און מיר וועלען דערפאַר דין וחשבון אָב געבען. ניין! טויזענד מאָל ניין! אַזוי קאָן עס נישט פערבלייבען און אַזוי טאָר עס נישט פערבלייבען, „גברי בעי חיי ונשי לא בעי חיי"?

— — — — — — — — — — — — —

לאָמיר דעריבער דאַנקבאַר זיין דעם פערלאַג „מסורה", וועלכער האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציעל צו בעזייטיגען דעם בעגאַנגענעם פעהלער און בעארבייטען דאָס וויסטע חנוך־הבנות־פעלד. ער אנגאזשירט טיכטיגע, בעגאַבטע תלמידי חכמים צוזאַמענצושטעלען און מחבר צו זיין ביכער און ביכלעך פאַר דער בית־יעקב שול־יוגענד. אויך דער שרייבער פון די שורות, נישט קוקענדיג אויף אַלע טרדות מיט וועלכע ער איז בעוואָרפען, האָט גע'פטר'ט מיה און צייט צו רעדאגירען פאַר די נאָך גאָר יונגע תלמידות דאָס קליינע ביכעל, וואָס ליגט דאָ אַ[illegible] איך. איך וויל אָבער האָפען, אז דאָס קליינע ביכעל וועט שאַפען גרויסעס און נאָך מעהר האָף איך, אז איך וועל נישט בלייבען דער איינציגער צווישען מיינע חברים־רבנים, עס וועלען זיך געפונען א סך פון די, וואָס האָבען די פעדער אין האנד, וואָס וועלען מיר נאָכטון אין דער ארבייט לטובת בנות ישראל און זי פאָרטזעצען, פאַרוואָס עס וועלען זיי דאַנקען טויזענדער טויזענדער רעליגיעז־בעוואוסטזיניגע יודען, צווישען זיי גם אני.

אָנמערקונג פון רעדאַקציע:

דעם דאָזיגען מאמר האָט דער ג' סאָכאַטשינער רב געשריבען אַלס פאָרוואָרט צום ניי • ערשינענעם לעהר־בוך „יודישע שפּראָצונג" (ערשינען אין פערלאַג „מסורה" לאָדז). דאָס לעצט גלענצענדע לעהר־בוך איז טאַקי ערשינען אונטער דער רעדאַקציע פונ'ם חשוב'ן סאָכאַטשינער רב, צוליב'ן חשיבות פונ'ם מאמר גיבען מיר דעמזעלבען במלואו.

יודישע רעליגיעזיטעט און די יודישע פרוי.

פון מ. צ י י ג ע ר

בכדי צו בעהאַנדלען דאָס טעמא, דאַרפען מיר זיך קודם כל קלאָר מאַכען דעם אוניווערסאַלען רעליגיעזען בעגריף, זיין מהות און וועזען, בעדייטונג און השפעה אויף מענש און לעבען. וואָס איז רעליגיע? רעליגיע איז דאָס סאַבערענע בעוואוסטזיין, וואָס מאַכט קלאָר די בעציהונג פון מענשען צום גאַנצען אוניווערזום, צו דער וועלט און איהר אורשפּרונגליך־בויענדען שעפער; דער העכסטער מאָנומענט לער פּרינציפּ, וואָס בינדט צונויף דאָס דיאַלעקטיש־קאָנקרעטע מיט דעם אבסטראַקט־מעטאַפיזישען, דאָס פערזענליך־צייטליכע מיט דעם אומפערזענליך־אייביגען, וועלט, מענש, מיט ג—ט. ריכטיגער געזאָגט: רעליגיע, לויט זיין לאַטיינישען בעדייט, הייסט אָבהענגיגקייט, דאָס געפיהל פון הכנעה און אָבהענגיגקייט צו דעם אונבעגרעניצט־אייביגען, וואָס לעבט אין אונז, און איבער דער רעאַלער וועלט. רעליגיעז זיין, הייסט, ערגריפען זיין פון דעם איבער־ערדישער שוואונג און אייביגקייט'ס־פּאַטאָס, וואָס דערהויבט אונז ווייט העכער איבער די ערדישע ספערען פון טאָג־טעגליכען לעבען, און טראָגט אונז איבער אויף די פליגעל פון איהר ג—ט־אידעע, אונטער די שטילע מיסטישע הימלען פון אַ אַנדערע וועלט, אין אַ וועלט פון העכערע אמת'ן און אידעאַלען.

די רעליגיע טראָגט אַריין אינ'ם לעבען אַ העכערע און שעהנערע אינהאַלטס־פאָרם, גיט דעם לעבען אַ העכער'ן זין, ציעל, ווערט און ריכטונג, און איז די צענטראַלע קראַפט און אָנהאַלטס־פונקט אין אונזער לעבען. מענש זיין הייסט, ציל־בעוואוסטזיין, אידעאַליסטיש זיין; לעבען הייסט, בעקעמפען און בעזייטיגען אַלע עטאַפּען און שטערונגען, אויפ'ן וועג וואָס פיהרט צו זיין אידעאַל. דער מענש אַלס אַזעלכער, לעבט מיט אַ צוויי־ארטיג־דאָפּעלטען אידעאַל, צווייערליי דואַליסטישע אינפּולסען, ווייל די אָרגאַנישע סטרוקטור פון זיין „איך־פערזענליכקייט" איז אַ צוויי־אַרטיג־דאָפּעלטע: גוף און נשמה, אָדער גייסט און מאַטעריע. פון איין זייט ציהט דער מענש צו דער נאַטור, מאַטעריע, און שטרעבט נאָך מאַטעריעלע רייכטימער און עשירות, זיין פאָלגליך איז: גוואַלט און ברוטאַליטעט, עגאָאיזם און מאָראַלישע געפאַלענקייט, און פון דער צווייטער זייט — טראָגט דער מענש אין זיך „אלקות" און עס ציהט איהם צו „אלקות", און מיט אַ גוואַלדיגע דביקות און מיסטישע התפעלות, וויל ער זיך באַהעפטען און צונויפגיסען מיט דעם גייסט פונ'ם גאַנצען אוניווערזום, און אַלס פועל־יוצא דערפון איז: ל[illegible] און

הומאניטעט, רחמנות און יושר, קדושה און טהרה.

אין הו־הא פון דער וואָך, אין טאָג־טעגליכען לעבען, מיט זיין תאוה'דיגען שכרות־רויש פון מאַטעריעלע תשוקות און הנאות לעבט דער מענש מעהר מיט זיינע מאַטעריע־אידעאַלען, ער איז דער אונטערטעניגער „כהן" צו די בלינדע נאַטור־געזעצען, און פערגעסט אָהן זיין שלא־בערך העכער'ן און שעהנער'ן אייביגקייט'ס־אידעאַל. כדי דאָס געטליכע אינ'ם מענשען — וואָס איז סוף־כל־סוף דער העכסטער ציעל אין זיין לעבען — זאָל שטענדיג לעבען בלייבען. עס זאָל נישט אַטראָפירט און אויסגעלאָשען ווערען אין תאוה'דיגען רויש פון דער טאָג־טעגליכקייט, האט זיך דער מענש סימבאָלען געשאפען, וואָס זאָלען אויסדריקען און פערבילדליכען מיט זייער בולט'ע און קאָנקרעטע געשטאלט, דאס הייליג־אינערליכע איבער־ערדיש אונשטערבליכע אין איהם, און איהם דערמאַנען אין זיין העכער'ן אייביגקייטס־אידעאַל. אויפ'ן וועג פון דער פּראָזאאישער טאָג־טעגליכקייט, בעגעגענט זיך דער מענש מיט זיינע סימבאָלען, און ער דערמאַנט זיך אין זיין העכער'ן לעבענס־ציעל. אַזוי שוועבט דער מענש, צווישען הימעל און ערד, גייסט און מאַטעריע.

II.

ווי מיר זעהען אלזאָ, האָט רעליגיע בלויז צו טהון מיט'ן מענשליכען גייסט in abstracto און אַלס אַזעלכע, האָט זי גאָרנישט צו טון מיט'ן רעאַלען לעבען. אין פולען געגענזאַץ צו דעם רעליגיע־בעגריף, איז דער ריינער תורה־בעגריף. עס וואָלט געווען אַן'אַבסורד פון דער מענשליכע לאָגיק צו פערגלייכען די תורה מיט רעליגיע, שוין דערפאַר אליין, ווייל די תורה האָט צו טון מיט'ן טאָג־טעגליכען לעבען, און איז דער „ערציהעריש־רעגולאַמין" אויף אַלע געביעטען פון דער נשמה־גופיגע רעאַלע לעבענס־ווירקליכקייט. זעהר ריכטיג האָט עס פערשטאַנען דער בעריהמטער דייטשער פילאָזאָף עמנואל קאנט, ווען ער זאָגט, אז די יודישע תורה איז נישט קיין רעליגיע אין געוועהנליכען זין, ווייל די תורה גיט זיך מעהר אָפּ מיט דער רעאַלער קערבער־וועלט און פּראָזאַאישע ערדישקייט אינ'ם מענשען, בעת רעליגיע מיינט נאָר, די נעגייכנונג פון די מענשליכע רעיונות און פאָרשטעלונגען וועגען דער ג—טהייט, און זייער בעציהונג צו איהר אלס אזעלכע. די תורה קען נישט קיין „דואַליזם" אַזוי אין דער מאטעריע ווי אין גייסט. „מצוה און מעשה" „גייסט און מאטעריע", „אידעע און ווירקליכקייט", איז די ערציהערישע סינטעזע פאַר'ן הויכען ציעל פון השי"ת. עס איז אפשר דער גרעסטער פערדינסט פון יודענטום, וואָס האָט דער ערשטער געלערנט דעם מאָניסטישען־פּרינציפּ, אז די גאַנצע וועלט־בריאה איז בעלעבט פון איין ג—טליכען „איך", דער גאַנצער וועלט־ און לעבענס־קערפער איז בעזעעלט פון איין געטליכען יצירה־אָטעם, פונ'ם מענש ביז צום קלענסטען גרעזעלע פון די אידילישע הימלישע הויכקייטען פון מענשליכען גייסט, ביז די נידריגסטע מאטעריע־אימפּולסען. מענש זיין, הייסט, ג—ט לערנען; לעבען הייסט, ג—ט דינען אויף אַלע געביטען פונ'ם נשמה־גופיגען מענשען־לעבען, אַזוי אינ'ם יחודות'דיגען ווי אינ'ם געזעלשאַפטליכען לעבען. דער מיטעלפונקט פון דער יודישער רעליגיעזיטעט, איז די רעאַלע אידעע־פערווירקליכונג: אַריינגיסען די תורה־אידעע אין שעהנע מעשים און הייליגע טהאַטען. בעבויען און בעמייסטערן די מאטעריע־ווירקליכקייט, לויט די געטליכע תורה־פּרינציפּען פון „מצוה און מעשה". דאָ ליגט דער שפּיץ־פונקט, וואָס טיילט־אָב יודענטום פון רעליגיענטום.

אויפ'ן וועג פון דער פּראָזאאישער טאָג־טעגליכקייט, נויטיגט זיך נישט דער יוד אין סימבאָלען, וואָס זאָלען איהם דערמאַנען אָן זיין העכערע אלקות־אויפגאַבע. דער יוד אליין, זיין גאַנץ לעבען, איז אַ סימבאָל פאַר זיך. ער איז דער אידעאַלער מייסטער און תורה־בויער אויף אַלע געביטען פון רעאַלען לעבען, אַפילו דאָס ריין־מענשליכע, דאָס ריין־וועלטליכע איז ביים יודען צונויפגעבונדען מיט דער תורה.

(ענדע קומט)

דער הערליכער פערבאַנד.

(פון אַ בעזוך ביי די לאָדזער בנות)

איך בין פערטומעלט פון דעם גרויס־שטעדטישען הו־האַ געפילדער, עס זשומען אין מיינע אויערן, ווי אַ קוואַקען פון זשאַבעס, דאָס געראוש פון די ווילד־לויפענדע סאַמאָכאָדען — איך שטעל מיך אָפּ פאַר'ן טויער, וואו איך וויל אַריינגעהן, אָבער איך האַלט זיך צוריק פון געהן. איך קען נישט טרעטען ווייטער מיט מיינע מידע פיס.

ווי קען [illegible] אַריינקומען אין אַזאַ וויכטיגע אינסטיטוציע?

אָבער ווי [illegible] צו להכעיס, האָבען זיך אָנגעהויבען מאָלען פאַר מיינע אויגען, ווי אויף אַ שטיק ברעט — ערשיטערענדע פאַנטאַזיעס וועגען די הערליכקייט פון די שעהנע, פרעכטיגע שטאָדט לאָדז. איינגעזונקען האָט אין מיין מחשבה אַ ים מיט זילבערנע־שטראַהלען, וואָס די בלייכע עלעקטרישע לבנות, האָבען געשיט פון זיך, מיין געדאַנק האָט ווידער אָנגעהויבען דענקען וועגען די לעבענס־לוסטיגקייט פון די גרויסשטעדטישע קאַלטע נשמות... זיי פיהלען נישט די וואַרימקייט פון מענשליכע פריינדשאַפט, זייער געפיהל זוכט מיט נייגער און אויפריכטיגקייט דאָרט, וואו עס איז דאָס שלעכטע ווינקעלע... וואו עס פערצינדען דאָס פייער פון תאוה, דאָרט, וואו דער נר־תמיד פון אומווערדיגקייט איז ווייט צופלאַקערט...

אונקלאָרע מחשבות זענען אויפגעשטאַנען אין מיין מח, וואָס ציהען זיך לאַנגזאם פאַר מיר. מיינע אויגען קוקען אריין אין דער נשמה, מיט אַ טיפען בליק נעמען זיי אַדורך מיט אַ שוידער — — —

איך קוק זיך איין אין די פאַרביי־לויפענדע מענשען, זיי לויפען ווי אין שגעון, ווערען פערזונקען אין די בלאָנדזשענדע מאַסע, ווערען ווי דערטרונקען אין ים פון קעפּ... [illegible] זיי האָבען איינגעזאַפּט אין זיך די גאַנצע פינסטערניש [illegible] שטומע נאַכט.

עס וויל דערגעהן מיין צוגליהטע־נשמה, וואָסערע געפינות פון האַרץ־געפיהל, חברות'דיג ליבליכקייט פיהלט די יונגע יודישע טאָכטער אין די אויפגעפוצטע שטאָדט צווישען די קאַלטע, ריזיגע מויערן, צווישען די צוטומעלטע מענשען מיט

געטריישאפט...

(א לעבענס־בילד)

פון ברוך שטערן

1.

א פינזטערע הערבסט־נאַכט.

דער ווינט קלאַפּט אין די פענסטער, אין די טיהרען, שאָקעלט דאָס פייער פון די עטליכע גאַז־לאָמפּען, וואָס אין שטעדטעל, און קוקט אַריין אומעטום, וואו עס ליגט די פינסטערקייט פון דער נאַכט.

עס איז פּוסט, שטים און אונבעוועגליך.

אָט פאַלט דער ווינט צו צום פענסטער פון אַ קליין שטיבעלע און ווי דערשראָקען לויפט ער צוריק אַוועק, און אויף זיין אָרט פאַלען צום פענסטער מענגעס רעגען־טראָפּנס...

אויף זיין אָרעם און האַרטען געלעגער זיצט בעריל מלמד, א ייד פון א יאָהר זעכציג, האַלב־אויסגעטון, אונבעוועגליך און פערטראַכט... ער הערט זיך איין צו די מאָנאָטאָנישע זייגער־קלאַפּ און קוקט מיט די גראָהע אויגען אינ'ם קליינעם נאַפּטעמעלע, מיט'ן האַלב־פאַרקאָפּטשעטען גלעזעל, וואָס איז נישט בכח צוזשטרייען די פיעל שאָטענס, אין וועלכע דאָס שטיבעלע איז איינגעהילט...

שטיל. די שוואַרץ־פאַר'חושכ'טע ווענד זענען שוואַרצער, ווי אַלע מאָל. אויף זיי שטעהט א גרויסע, אַלט־מאָדישע שאַנק, וואָס פערצוימט אַ האַלב שטיבעל, און נעבען איהר, ווי א קינד ביי דער מאַמעס פאַרטוך — אַ קליין ספרים־שענקעל, מיט אויסגעזאַקטע שייבלעך, פון וואַנען מען זעהט אַרויס אָבגעריסענע רוקענס און פיל בלעטלעך „שמות"...

בעריל פיהלט אַ שרעקליכע בעאונרוהיגונג, א לייכט ציטערניש אין גאַנצען קערפּער...

שוין א לאַנגע צייט, ווי זיין איינציגע טאָכטער, זלאַטע האָט אָנגעהויבען א היימקומען אַזוי שפּעט ביינאַכט... און אַזוי ווידערהאָלט עס זיך יעדען טאָג. אויך האָבען אָנגעהויבען צו איהם אין שטוב אריין געהן בחורים, יונגע פון שטעדטל, וועלכע אַלע — און אויך ער — קענען זיי גוט פאַר „פּעראַיין"־יונגען... און יעדער האָסט זיי ביז גאָר...

וואָס ווילען זיי פון זיין זלאַטע'ן? זי האָט דאָך קיינמאָל פון א „פּעראַיין" נישט געוואוסט!... — פרעגט ער זיך אליין — און וואָס טוט זי אין „פּעראַיין" ביז אַזוי שפּעט ביינאַכט? אוי, טאַטע אין הימעל, וואָס קומט דאָ פאַר זאַכעס? וואָס האָסטו ג—ט, אויף מיר דיין גאַנצען צאָרן אויסגעגאָסען?...

ער קען נישט מעהר זיצען. הויבט זיך אויף פון געלעגער און נעמט נערוועז שפּאַנען איבער'ן שטיבעל.

און די טריט זיינע לעגען זיך אַזוי שווער אויפ'ן האַרץ, זיי פייניגען, מוטשען, דערצעהלען פון ליידען, שווערע, לאַנגע, און א פאַרוואָס־און־פאַר־ווען...

שרעקליך — מורמעלט ער שטילערהייט — ביי מיר, בעריל זאָל אַזוינס געשעהן, און איך זאָל נאָך מוזען צוקוקען מיט א פערוועהטאָגט האַרץ און שווייגען...? און וואָס זאָגט מען אין שטעדטעל: אַ איינציגע טאָכטער, און דער טאַטע האָט, מיש'טיינס געזאָגט ביי איהר קיין דעה נישט!...

ער זיפצט אָב טיף און לאַנג, קוקט אויף די משונה'דיגע טיפע שאָטענס, וואָס אויף די ווענד...

הייסט עס — טראַכט ער — אַז איך בין שוין פאַר זלאַטע'ן א פרעמדער, גלייך מיט אַלע אַנדערע מענשען, אַז זי קוקט

אייז־קאַלטע ענטשלאָסענהייט? דאָ בלייב איך שטעהן פאַר א פענסטער־געשטעלטע געדאַנקען־פראַגע, די פאַנטאַזיע קען זיך מעהר קיין תירוץ נישט מאָלען, ווייל זי איז צובייזערט, זי האָט פיינד דאָס קאַלטע, דעם נישט מיט־פילענדען, עגאָאיסטישען....

דעמאָלס האָב איך אָנגעהויבען געהן ווייטער, טיף אין הויף אריין, איך דערמאַן מיך וועגען מיין קומען דאָ אהער — איך שלייך און בלייב שטעהן פאַר אַ שעהן־דעקאָרירטען זאַל — אויסגעהאָנגען מיט שעהנע עלעקטרישע לאָמפּען, און אויף די בלאַטע, מאַטע פענסטער איז אויסגעמאָלט שרייענדיגע ווערטער, זיי זענען ווינציג, נישט מעהר ווי דריי — „בנות אגודת ישראל" אָבער דאָך בעדייטונג. זיי זאָגען זעהר פיעל פאַר'ן יודישען פאָלק, דאָרט איז דער אוצר פון עכט יודישע טעכטער און מוטער'ס, וואָס העלפען בויען דאָס אימפּאָזאַנטע געבוי פון אגודת ישראל — עס איז א מקום קדוש, פון די מוטער'ס, וואָס זענען פעגייסטערט פון דעם הערליכען אגודה־אידעאַל — זיי וועבען מיט זיך די גאָלדענע יודישע פאַמיליען־קייט פון עבר צום עתיד דורכ'ן הוה — עס איז אַלזאָ, די ווי וויכטיגסטע ווערטער פון יודישען ווערטער־אוצר — — —

עס רופט מיך געהיים א זיסע שטים, שוועסטער — קום!

איך רוף! נישט איך רוף, נאָר פיל בעגייסטערטע נשמות, וואָס געפינען זיך אונטערן ענטוזיאזם פון כבינו'ס געבאָטען, לאָדענען דיך איין צו בעטרעטען די שוועל פון א הערליכע אָרגאַניזאַציע, וואָס איז אָנגעפילט מיט ריינע ווערטקייט, וואָס עס שלאָגט פון אונזערע הערצער, זיי ווילען דיך דערוואַרעמען מיט אינערליכען האַרץ־חמימות פון בלויז פריינדשאַפט...

איך ווער באַלד בעגייסטערט פון די שטימע־רופען, עס הויבען אָן ציטערן מיינע הענד, ווי די הענד פון א פּאָעט אין א בלייכע לבנה־נאַכט אויף אַ גראָזיג פעלד, וואו עס שפּראָצט זיין גליק, אָדער ווי די סטרונעס אויף א האַרפע — די אויגען קוקען אָהן בעוועגונג גלייך אין די פענסטער פון די ג—טליכע טירען, א ליכטיגע הייטערונג מיט א חדוה נעמט מיך אַרום און א שטראַהל ציהט מיך, נאָך וועלכע איך וואַנדער די גאַנצע צייט פון בלאָנדזשענדען נשמה־געבייוער...

איך עפען די טיר פון בנות־זאַל. אך, ווי שעהן און ליבליך איז אַלעס איינגעוועניג — א ג—טליכער רוח איז אויף אַלעם, בעהויסט איז דער גאַנצער פנים מיט דימאַנטען־טוי — איך בעמערק אין א צווייטען צימער ביי א טיש אַרום און אַרום פרויען און פריילייגס, זייערע מחשבות זענען נישט פוסט, זיי טראַכטען

שוין צומאָלט נישט אויף מיר. צווישען מיר און איהר שטעהט א אייזערנע וואַנד! — — —

אין די ערשטע צייטען, אַז זי איז א היימגעקומען אַזוי שפּעט ביינאַכט, פלעגט זי אַריינקומען מיט שטילע טריט, נישט דרייסטע און שרעקעוודיגע. לעצטענס אָבער קומט זי אַזוי חוצפּה'דיג, פערריסען, בעריל איז אַ פאַנאַטיקער, א פרעמדער פאַנאַטיקער. ער געהערט איהר גאָרנישט אָן, ער, בעריל, וואָס זלאַטע איז זיין איינציגע טאָכטער!

ס'איז דאָך שוין א לאַנגע צייט זייט ווי אַלע נאַכט וואַרט ער אויף איהר און — וויינט — — — און ווער ווייסט, אויך ווייטער וועט ער נישט מוזען וואַרטען און וויינען — — — לאַנג, לאַנג וועט ער נאָך וויינען... עס בעדעקט איהם א קאַלטער שווייס.

ער בלייבט שטעהן אָנגעלעהנט מיט איין האַנד ביים קאַנט פון טישעל. די אויגען, די פערלאָשענע געבען א בליץ אויף, דאָס פּנים קנייטשט זיך העפטיג, די פּאַליעס וואַלטען איבער'ן קאָפּ געיאָגט, און עס איז צו בעמערקען, אַז טיף אין איהם קומט פאָר אַ קאַמף. דער געדאַנק זיינער וויגט זיך ווי אַ שיפעל ווען דער שטורם־ווינט יאָגט עס. ער ראַנגעלט זיך מיט צוויי כחות: צי זאָל ער רעדען, בעטען, אקעגענשטעלען זיך, אָבער גאָר פערקעהרט — אונטערוואַרפען זיך דעם ווילען פון ג—ט, וואָס פיהרט אָן מיט'ן מענשליכען לעבען, אָהן זיין וויסען, אָהן זיין ווילען, און — שווייגען...

נישט ווילענדיג טוט ער א קוק אין פענסטער, און עס נעמט איהם שוידערן. אין גאַנצען שטעדטעל איז פינסטער, אין ערגיץ איז נישטאָ קיין פינק פייער — שטיל אַזוי ווי אויף א בית־עולם, מען הערט דאָס וואָיען פון א הונד, אָדער ווי אַ ציג מעקעט...

ער ווערט מיעד פון טראַכטען און פון שפּאַנען איבער'ן חדר'ל. ארום איהם צוטראָגט זיך אזא טרויעריגע שטילקייט, אז עס ווערט איהם אַזש קאַלט אין די ביינער...

ער ווערט נאָך מעהר בעאונרוהיגט...

איין פראַגע עגבערט איהם יעצט אין מח: ווי איז זי, זלאַטע אַצינד, וואָס טוט זי? אפשר וועט זי שוין גאָר היינט נישט א היימקומען, ווי זי טוט עס אָפט?

און מיט אונגעדולד קוקט ער אויף דער טיר: אָט דאַרף זי שוין אריינקומען, ס'איז דאָך שוין איינס א זייגער!... — א צאָרן פיהלט איהם אָן — און זאָל זי שוין א מאָל קומען! ער וועט רעדען — יאָ, מיט'ן גאַנצען האַרץ, מיט די לעצטע כחות!...

— — — — — — — — — — — — — — —

2.

בעריל'ס געדאַנקען ווערען געשטערט דורכ'ן אָבקלאַנג פון די האַסטיגע טריט, וואָס טראָגען זיך פון פאָדער־הויז, און וואָס איהם קומט פאָר, אַז זיי רייצען זיך מיט איהם, שפּילען איהם אויף די אָנגעצויגענע נערוועז.

דאָס האַרץ קלאַפּט ביי איהם, ווי מיט א האַמער. זיין פּנים, איינגעראַהמט אין גראָהע האָר, ווערט בלאַס, דער קאָפּ — אראָבגעלאָזען און די שמאָלע אויגען — טיפער...

נאָך א מינוט — און עס הערט זיך א רודערניש ביי דער טיר, זלאַטע קומט אַריין...

זי געהט צו צום קאָמאָד, נעמט אַרויס א ביכעל, און זעצט זיך אוועק לייענען, וואָרפענדיג אַלע ווייליע א שעלמישען בליק אויף בעריל'ן, גלייך ווי זי וואָלט זיך נישט געקענט זאַט קוקען אויף איהם...

זי בעמערקט דאָס איינגעקאָרטשעטקייט און צובראָכענקייט פון טאַטען, און מיט א צושטרייטע, אָבער קאַלטע שטים פרעגט זי:

— וואָס איז דיר, טאַטעשי?...

— האַ, מיר? — כאַפּט זיך בעריל אויף ווי פון שלאָף, און בעגעגענט זיך מיט זלאַטעס בליק.

— וואָס דען זיצסטו היינט אַזוי איינגעקאָרטשעט?...

— פון היינט? שוין פון לאַנג זיץ איך אַזוי! שוין פון לאַנג!... — טוט בעריל א ברום אַרויס, און ווי א שווערער שטיין פאַלט איהם אראָפּ פון האַרץ...

זלאַטע געהט פאַמעליך צו צום פּאָטער, זעצט זיך אַוועק אויף א בענקעל, גלייך ווי נישט איהר מיינט מען, און וואַרט אויפ'ן פאָטער'ס ווייטערדיגע רייד, ווי אויף א פירוש צו אַ עהשטע, וועלכע זי האָט אינגאַנצען נישט פערשטאַנען.

ווי אַזוי צו פערפלאַנצען די ג—טליכע טריעה, אויף די בייטען פון די מיידעלשע הערצער, ווי אַזוי צו פלאַטערן די ג—טליכע נביאישע ווערטער, אין די יודישע טעכטער. ביי א צווייטען טיש, זענען אַרום בעזעצט יודישע טעכטער, זייערע אויגען זענען אָנגעפיהלט מיט פרייד, מיט די אנגענעהמע פרייד פון אייביגען יודישען וואָרט, זיי פיהלען זייער פליכט צו שאַפען, צו בויען, זייער פערנעם איז ביי מיר וויכטיג, איך בין אַזוי בעגייסטערט, אַז כ'פערליר מיין פּשוט'ן זין, מיינע ווערטער ווערען מעהר ווערטליך, זאַכליכער, איך זאָג עפּעס אין מיר ווי א שפּרוך — דאָס זענען געווען ברכות.

עס געפינט זיך דאָרט א רייכע ביבליאָטעק מיט אינטערעסאַנטע עקזעמפּלאַרען — עס פעהלען נישט די בעסטע ווערק, וואָס בעריהמען א ביבליאָטעק. עס איז אַלעס דאָ, אַלעס, צו וואָס עס איז דורשטיג די יונגע נשמה, עס איז ביי מיר אַ גייסטיג בית־מזון, וואו עס ווערען געפלעגט הונגעריגע נשמות מיט תורה־קולטור־נאַהרונגען.

דערינאָרט איז מיין פראַגע פון געדאַנק פערשוואונדען, ד[illegible] איז צו[illegible]ין, צושמאָלצען פון די גליהענדע פינקען, וואָס וואַרפט פון זיך די פייערליכע איינהייטליכקייט פון מיינע פעראייניגטע רעליגיעזע שוועסטערן...

אָ, א הערליכע, הייליגע אָרגאַניזאַציע איז עס, [illegible] דאָרט געפינט דער בלאָנדזשענדער געדאַנק פון די יודישע, אומשולדיגע טעכטער — דעם אָברוב פון'ם פערגרויטען, טעגליכען וואָכענדיגען לעבען, דאָרט פיהלט ער זיך היימיש, ווייל אונזער העבאַרע פעדים, וואָס וועבען זיך אָנזעדבאַר אין די לופט, פערבינדען זי מיט'ן געדאַנק פון פיל פרייצליכע שוועסטערן, וואָס זוכען א הייטערונג און מקום מנוחה פאַר זייערע צאַרטע נשמות. — — —

„בנות אגודת ישראל", דאָרט איז ווי אין א חוטע צ... גאַנצען דאָס קאָסמעטישע, וואָס האָט פערגליווערט מיין האַרץ.

איך ווינש ערפאָלגרייכע זיעג די אָנפיהרער פון דעם הערליכען בונד אין זייערע ווייטערע פּלענער — — — —

א. ל. ב—ג

בצריל רעדט מיט פערמאַכטע אויגען. דאָס קול זיינס איז ריהרענד און ליידענד. מען פיהלט, אַז ער רעדט אַזאַ געוויסנע רחמנות־דיגע האַרץ.

— וואָס ביינסטו — הייבט ער אָן — אַז די וועלט שלאָפט, אַז קיינער ווייסט נישט, וואָס פון דיר איז געוואָרען בבֿדך פון אַ פּאָר חדשים...! ניין, ניין מיין קינד, וועגן האָבען אייערען... אַ שטעדטעל וואָרטשו ווייסן שלאָפט נישט! אַלץ ווייסט, אפילו. כ'שיינער אין די גאַסען קלינגען שוין פון דיר... און ווי פער־שעהמט, נידערגעשלאָגען ווער איך, אַז כ'זעה ווי שונאים פרעהען זיך אויף דיר! — אַלע ווייסען, אַז דו געהסט וואו מען דאַרף נישט...

בצריל'ס אויגען ווערען פייכט, און זייערע ווינקלען פערלען זיך גרויסע טרעהרען. אַ ווצהמאָליכער גרימאַס פערסט צונויף די ליפען. ער וויינט נישט, בלייבט שטיל, אינעגדליכער צער קוקט־ארויס פון די פערטרעהטערטע זעכציג יעהריגע אויגען.

און אונטער'ן פענסטער פיהרט אַלץ די נאַטור איהר אייגענ־אַרטיגען געשפרעך, אָהן אַ מצנטליכען זין. דער ווינט זינגט אין קוימען, קלאַפט אין די פענסטער און רייסט...

זלאַטע זיצט אינגאַנצען איינגעקורטשעט. נישט וויסענדיג אליין, וואָס זי טהוט, קוקט זי זיך ארום איבער די ווינקלען פון שטיבעל. צי עמיצער הערט נישט אַמאָל די בעשולדיגונג, וואָס איהר פאָטער וואַרפט פון זיך ארויס מיט געבעט...

זי זיצט ווי אַ שולדיגע, — מיט אַ געזונקענעם קאָפּ, און קען גאָרנישט פון זיך ארויסברענגען.

ענדליך פרעגט זי שטיל:

— פון וואַנען ווייסטו דאָס אַלץ? — ס'איז נישט אמת, וואָס שונאים רעדען... ס'איז נישט אמת!... — וואָרטשעט זי אונטער...

בצריל שפּאַרט אונטער דעם קאָפּ מיט זיינע הענד און רעדט, אַזוי הארציג און שטיל:

— איך ווייס דאָך אָבער, אַז ס'איז נעבעך אַלץ אמת, אַלץ!... כ'זעה דען נישט אַלע טאָג דאָ ביי נאַכט אין שטוב די „ברה"... די ערגסטע זענען זיי דאָך! די נידריגסטע...

זלאַטע פרובט איהם איבעררייסען: — איך? — איך? איך ביט ווי?..

אָבער בצריל רעדט שוין באַלד צום וויינען:

— כ'געהן אַוועק די יונגע יאָהרען, די בעסטע! דאָס גאַנצע לעבען זענען זיי — — — און דו בערעכענסט זיך גאָרנישט, וואָס?.. מיט ווע‍מען?.. כ'האָב דאָך אַ טאַטען, און כ'בין דאָך ביי איהם די איינציגע!.. לאָמיך איהם אויך אַמאָל פאָלגען, הערען, ר'איז ווערט, נאָ! — — — און צום סוף? דו לעבסט גאָר מיט'ן „פּראַיין", מיט די ביכער, וואָס „זיי" געבען דיר; אויף צו להכעיס מיר דיין קראַנקען טאַטען!...

אַ ווייַלע בלייבט ער שטיל און רעדט ווייטער:

— און די מאַמע — וואָס פאַר אַ נחת האט זי פון דיר אויף יענער וועלט? קיין קדיש האט זי נישט איבערגעלאָזט, און דו ביסט אויך נישט, ווי מען דאַרף. נו, האָט זי דען רוה אין איהר קבר? צי דאַרף אַזאַ אויסגעלייטערטע נשמה ליידען איבער דיר, איבער דיר!.. — האָט ער עטליכע מאָל איבער־געחזר'ט — אַזאַ כשר'ע נשמה, אַזאַ פרומע...

— — — — — — — — — — — — —

בצריל צעוויינט זיך ווי אַ קינד.

זלאַטע וויל עפּעס ריידען, אָבער זי קען נישט. אויך זי שטיקען די טרעהרען. זי האַלט עס נישט אויס, און — אַ צו־בראָכענע, אַ צוזאַמענגעקורטשעטע, מיט אַ געפיהל פון בושה און געפאַלענקייט, דרעהט זי זיך אויס צום פענסטער און וויינט...

אויף די שויבען איז שוין געשטאַנען אַ גראָהער, פריה־מאָרגענדיגער נעפעל, ווען זלאַטע האָט נאָך אַ לאַנג שטיל־שוויגען פאַמעליך, אַרויסגעשלעפּט פון זיך ווערטער, איינציגע און שווערע.

— וויין נישט טאַטעשי, כ'בין דיר געטריי... דיר... מיין איינציגער...

און ס'ביכעל האָט זי צעריסען — — — — — —

די אַלטע שרה-רבקה און די לובלינער ישיבה

פון מאיר שווארצמאַן

אין איינ'ם פון די גרויס יום־טובדיגע האָב איך איהר דאָס צווייטע מאָל בעגעגענט אויף זיכטן זיך ארום דעם הילצער־נעם צוים פון דער ישיבת חכמי לובלין.

ווען איך בין געשטאַנען — מיט אייניגע טעג פריהער אויפ'ן דאַך פון דער ישיבה איז נישט געקאָנט זיך אָנזעטיגען מיט איינערליכער שמחה. ווען איך האָב זיך אָנגעלעהנט אין איינעם פון די ישיבה קוימענס און בעטראַכט דעם שעהנעם האָריזאָנט און פאַרגעשטעלט זיך, וואו פון אַלע שטאָדט וועלען זיך אָנקומען פון גאָר דער וועלט יונגע לייט, וועלכע וועלען זיך לאָזען בינדען כון זייער געטרייען רבי'ן און זיך לאָזען מקריב זיין אויפ'ן מזבח פונ'ם פרישען תורה קוואל, וועלכער וועט אין גיכען אָנהויבען שפּראָצלען. אין דעם מאָמענט, ווען שטעהענדיג אויפ'ן ישיבה־דאַך האָט דער ווינד זיך צו בלאָזען און דערהויבען די פאָלעס פון מיין קאַפּאָטע און ווי מיט אַ בייזוויליגקייט מיך געוואָלט אַראָפּ שליידערן פונ'ם זעקסטען שטאָק, און מאַכען פון מיר אַ גל של עצמות, אין דעם מאָמענט ווען ס'איז בליץ שנעל אדורך, דורך מיין רעיון אַ געדאַנק, אַז אַט פאַל איך פון זעקסטען שטאָק און ווער גע'הרג'עט. אין דעם מאָמענט ווען כ'האָב אַזאַ שטאַרקע הנאה נעהאַט פון אָט דעם געדאַנק, אַז ס'וואָלט מיר ליב און טייער געווען צו שטאַרבען פאַלענדיג פון ישיבה דאַך אויפ'ן הייליגען פּלאַץ פון דער ישיבת חכמי לובלין. אין דעם מאָמענט האָב איך איהר דאָס ערשטע מאָל בעמערקט ייצען אָנגעלעהנט צום הילצערנעם ישיבה־צוים.

לכתחילה האָב איך די בעמערקונג בעטראַכט אַלס צופעליג־קייט — אַן אַלטע יודענע איז דאָ פערביי געגאַנגען, זי איז מיעד געוואָרען, האָט זי זיך אנידער געזעצט אָברוהען אויפ'ן גראָז, וועלכעס צוואַקסט זיך ווי געוועהנליך ארום דעם צוים. ווען איך האָב אָבער איהר בעמערקט דאָס צווייטע מאָל ארום דרעהען, אַרום דעם ישיבה־צוים האָב איך פערשטאַנען, אַז דאָס איז נישט קיין צופעליגקייט.

איך דערנעהנטער זיך צו איהר און טהו איהר אַ פרעג: באָבעשי, פאַרוואָס זעה איך אייך שוין עטליכע מאָל דאָ נעבען דער ישיבה? אפשר אַרבייט דאָ אייער'ס אַ זוהן אָדער אייניקעל, און איהר באָבעשי ברענגט זיי עסען? אָדער אפשר וואַרט איהר דאָ אויף אייערע אַ שכנ'טע, כדי איהר זאָלט צוזאַמען אַהיים געהן? דערצעהלט זשע באָבעשי, דערצעהלט!

די אַלטיטשקע דערהויבט איהר פאַרטוך, ווישט זיך אָב די נאָז און בעט מיך זעצען נעבען איהר, אויפ'ן גראָז...

אינ'ם שמאָלען געסעל, וועלכעס פיהרט צום נייעם לובלינער בית עלמין אויף דער רעכטער זייט פון דער ישיבת חכמי לובלין האַרט נעבען ישיבה צוים בין איך זיך זעזעסען און אויפמערקזאַם אויסגעהערט די ריהרענדע ווערטער פון דער אַלטיטשקע, וועגען ישיבת חכמי לובלין.

און אַזוי האָט זי אָנגעהויבען דערצעהלען:

איך הייס שרה רבקה, איך בין שוין אַלט ניין און אַכציג יאָהר מיין מאַן איז שוין טויט אכט און דרייסיג יאָהר, איך וואוין אין אַ קעהלער שטיבעל אויפ'ן זאמד, דאָס איז די פאָרשטאָדט פון לובלין. פון דעם טאָג אָן, ווען ס'איז געלעגט געוואָרען דער ערשטער שטיין צו דער הייליגער ישיבה דורך אַזוי פיל רבנים און גוטע יודען, פון דעם טאָג אָן קום איך יעדען טאָג זומער און ווינטער, שבת און יום טוב צום הייליגען פּלאַץ, וואו ס'וועט שטעהן די גרויסע ישיבה, וואו הונדערטער בחורים וועלען זיצען און לערנען ביי טאָג און ביי נאכט. מיין האַרץ ציהט מיך אַהער, איך קען פריהער נישט געהן עסען ביז איך קום נישט דאָ אַהער. דאָ פיהל איך זיך אַזוי גוט און אַזוי פריש, ווי כ'וואָלט אַלט געווען צוואַנציג יאָהר, איך קוש יעדען טאָג דאָס אָרט פונקט ווי דאָס זאָל זיין מיינס אַ מזוזה, און איך גלעט אַזוי וואַרים די הויכע ווענד — ווי זיי וואָלטען זיין מיינע קינדער. איך צעוויין זיך ווי אַ קליין קינד פאַר פרייד ווען איך זעה די מויערען ווערען אַלע מאָל העכער און העכער און דער דאַך איז שוין געדעקט...

— דו זעהסט — ווענדעט זי זיך צו מיר די אַלטע שרה רבקה, אויפהויבעלדיג איהר בארכענע יאַקע ביז צום האַרצען און אַרויסשלעפּענדיג אַ קליין טאָרבעלע — דו ווייסט, וואָס דאָס איז? אדרבה זאָג!

— איהר מוזט האָבען דאָרט אַ פּאָר גילדען אויף חיונה אָדער גאָר אייער ציהרונג פון די יונגע יאָהרען, איז געווען מיין זיכערער ענטפער.

— יאָ מיין קינד, דאָס אַלעס האָב איך, אָבער איך טראָג עס נישט אויף מיין האַרצען, די אַלע זאַכען בעהאַלט איך ביי זיך אין שטוב.

— זעהסט — ווייזט זי מיר ווייטער אויפבינדענדיג דאָס קליינע טאָרבעלע — דאָ בעהאַלט איך אַ ביסעל זאמד פון דער הייליגער ישיבת חכמי לובלין, דאָס איז ביי מיר אַזוי הייליג און טייער, ווי הייליג און טייער עס איז ביי מיר מיין לעבען.

איך קום דאָ אַהער יעדען טאָג, ווייסטו צו וואָס? דערפאַר ווייל דער מענש ווייס דאָך נישט ווען ער וועט שטאַרבען, היינט צו מאָרגען. נאָר ווי גליקליך וואָלט איך געווען, ווען איך וואָלט מיין נשמה אויסגעהויכט אויף דעם הייליגען פּלאַץ פון ישיבת חכמי לובלין.

די לעצטע ווערטער האָט די אַלטיטשקע אַזוי האַסטיג גע־זאָגט, אַז זי האָט אָנגעהויבען צו וויינען...

איהרע פּשוטע ווערטער האָבען אויף מיר אַזאַ שטאַרקען איינדרוק געמאַכט, אַז כ'בין אַ שטימער פון איהר אוועק און פערשוואונדען געוואָרען צווישען די דורכגעהער אויף דער לעוואַרטאָווער גאַס...

שרה שענירער

אהבת השם

(דריטער בריף צו בנות אגודת ישראל)

(סוף)

אָבער ווי אַזוי קומט מען צו דער מדרגה פון אהבת השם?

דער וועג צום ציעל איז קודם כל, זעלבסט ערקענטעניס קענען זיך אליין, אונזער האַרץ און מח.

מיר טאָרען זיך נישט אַליין אָפּנאַרען; זיך אַליין נאָכ־פאָרשען, דאָס טיפסטע ווינקעלע פונ'ם האַרץ טאָר אונז נישט בלייבען פרעמד. נאָך דעם דין וחשבון מיט זיך אליין, דאַרפען מיר זיך אָנגאָרטען מיט דעם שטאַרקסטען און קרעפטיגסטען רצון צו בעפרייען זיך פון יעדען חסרון און בעזייטיגען, יעדע מניעה וואָס קאָן דערין שטערען.

תמיד געדענקען, אַז דער היינט איז שלעכט און דער מאָרגען זאָל צוגעגרייט ווערען אויף בעסער.

גוט און שלעכט קאָן מען אונטערשיידען נאָר דורך דער תורה אליין.

פון דער יונגסטער יוגענד אָן דאַרף מען שוין בעהערשט זיין מיט'ן שטרעבען זיך אליין תמיד צו משפט'ן און פאָרשען. די קרומע און שלעכטע וועגען אויסמיידען דאגעגען די גוטע און הערליכע וועגען, נאָכזוכען און אויף זיי געהן מיט פעסטע טריט.

יאָ, כ'ווייס אַז דאָס איז נישט לייכט און אפשר גאָר שווער! וויסען מוז מען אָבער אַז, בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו — אין דעם וועג ווי אַ מענש וויל געהן, פיהרט מען איהם אַזוי אויך פון הימעל. הבא לטהר מסייעין אותו — דער וואָס קומט זיך ריינינגען העלפט איהם ג-ט אַליין צו דאָס

אויפצופיהרען. דער עיקר איז זיין דורכגעדרינגען מיט דער אינערליכער ערנסטקייט און זיך פארנעמען בעסער און הייליגער צו ווערען. קדושים תהיו כי קדוש אני ד׳ אלקיכם — הייליג זאָלט איהר זיין, ווייל איך איך בין הייליג, זאָגט ג–ט!

איהר זאָגט אז דאָס איז שווער, בעקלערט זיך נאָר א ווייל, ווי שווער ארבייט מען אויף ברויט און חיונה פאר׳ן גוף, [illegible], וועהט נאָר ווי נאָך אין דער פריהסטער יוגענד גרייט מען צו פאר זיך א מלאכה, א פאך אין דער האַנד, בכדי דערנאָך צו האבען מיט וואָס זיך ערנעהרען. אלע שטערונגען און שוועריגקייטען בעזייטיגט מען און זיי ווערען צו נישט ווען עס האַנדעלט זיך אין די זאָרג פאר די קערפערליכע דערהאַלטונג און — פאר דער נשמה? טאָקי די נשמה, די יודישע נשמה זאָל מען גאָר נישט פערזאָרגען?

— ניין ליבע שוועסטער, זאָלען מיר נישט פערגעסען יענע גרויסע דערהאבענע שעה ווען מיר אלע האָבען מיט בעגייסטערונג זיך דעקלארירט פאר דעם תורה אידעאַל, מיר האָבען זיך אלע פערפליכטעט ביים בארג סיני — נעשה ונשמע.

בנות אגודת ישראל דארפען מיט שטאָלץ די דאָזיגע פערפליכטונג האַלטען. די מאָדע קולט האָבען מיר נישט קיין פליכט געהאָרכען צו זיין בפרט נאָך דערמאָלט ווען די מנהגים פון דער אייראָפּעאישער מאָדע זענען געגען דער גייסט און מאָראַל פון דער תורה, דאָ מוזען מיר מיטען גאַנצען פייער פון אונזער האַרצען געדענקען אין אונזערע טראַדיציאָנס, רײנקייט, הייליגקייט, בעשיידענהייט. דאָס זענען די שטאַפּלען וואָס פיהרען אונז צום [illegible] פון יראת ואהבת השם.

אונזערע רפואה-שטאַפען

פאַראַן מענשען, [illegible] קאָמפּעטענטער וויסענשאַפטס-בילדונג, [illegible] האָבען [illegible] צו [illegible] [illegible]

[illegible] כל דבר [illegible] עקספּערימענטען [illegible]

[illegible] נישט קאָמפּעטענטער אין אינטעליגענטער וויסענשאַפטס-בילדונג צו פיהרען [illegible] א

עקספּערימענט אויס׳ן חעג פון א לעבענס-געפאַהר פון מענשען און א פשיטא שוין פון א גאַנצען כלל.

גרויסע וויסענשאַפטס-מענער, וועמענ׳ס חיסענשאַפטס-קענטניס איז סאַנקציאָנירט דורך נאָך גרעסערע וויסענשאַפטס-מענער און האָבען אויסגעהאַלטען דעם עקזאַמען פון פּראַקטיק און אנערקענונג — וועלען זיך ערלויבען איינצוזעצען זייערע דערגרייכונגען, אלס פועל-יוצא פון זייער חיסענשאַפטס-בילדונג, אויף עקספּערימענטען, וואָס ריהרען-אָן דעם לעבענס-עקזיסטענץ פון א מענשען.

די פאָרשונג אַרום וויסענשאַפטס-געגענשטאַנדען, נאָך דערצו אַזעלכע, וואָס האָבען צו זאָגען איבער׳ן לעבען פון א מענש — געהער אויסשליסליך צו די קוואַליפיצירטע וויסענשאַפטס מענער אויפ׳ן מעדיצינישען געביעט און קיין געוועהנליכער בשר-ודם מאָר זיך נישט דערצו צוריהרען.

זאָלען די וויסענשאַפטס-מענער זיך חקר׳ענען, שטודירען די רעצעפּטען און גרובלען זיך אין דער ווירקונגס-קראַפט פון די מעדיצין-שטאָפען — דאָס איז זייער רעכטליכער מיסיע; דער קראַנקער אָרגאַניזם פון א געוועהנליכען דורכשניטליכען מענש, ער מוז, זאָגאַר נישט-האָבענדיג קיין אהנונג אין דער בעדייטונג און ווירקונג פון דער פערפאַסטער מעדיצין-רעצעפּט דורכ׳ן קוואַליפיצירטען וויסענשאַפטס-מאַן, די פערפאַסטע מעדיצין-רעצעפּט איינעמען, אויסטרינקען און דאַן — ווערען געזונד.

ווערען געזונד — ווייל נאָר דאָס אנערקענטע דורך דעם וויסענשאַפטס-מאַן איז מעכטיג צו היילען א קראַנקען אָרגאַניזם, זאָגאַר ווען ער האָט גישט די מינדעסטע קענטעניש אין דער מעדיצין-ערפינדונג. ❧

די לעכערליך איז עס צו זעהן אין אונזער וועלטיל, אין אונזער יודיש וועלטיל, אז קראַנקע אָרגאַניזמען — אָנגעשטעקטע מיט קערפערליכע בעגעהרען און ליידענשאַפטען — אנשטאַט צו היילען זיך מיט דער פערפאַסטער רעצעפּט דורך די אנערקענטע גרויסע וויסענשאַפטס-מענער, טהוען גאָר זיך חקר׳ענען בחוט השערה העגען דעם געבורטס-טאָג פון אַפּטייקער׳ס אַב, וכדומה, דערמיט יוצא-צו-זיין, צו בעגעהן זיך אָהן דער רפואה —ווערט אזוי-אַרום זייער קרענק פערערגערט און ס׳דערגעהט ביז צום אָבשטאַרבען. — — —

דאָס איז אייגענטליך די מחלה פון דער איינציגער מאָדערנער מענשהייט. — — —

מיר יודיש-רעליגיעזע קינדער, וואָס הילען זיך קורירען, היילען און פלעגען אונזער גייסט — וועלכער קרענק בחומר פיהלט זיך נישט גייסטיג שוואַך לגבי די קערפערליכע בעגעהרען — דארפען די פערשריבענע רעצעפּטען, דורך אונזערע וויסענשאַפטס-מענער, די תורה-אימאָרימענטען יא נעמען, דארפען די אנערקענטע רפואה-שטאָפען דורך אונזערע גרויסע גייסטרייכע לייט יא איינטרינקען און — ווערען געזונד (רפואה תהי לשריך, משלי).

און מיר וועלען היטען דער גאַנצער מענשהייט מיט אונזער געזונדהייט, אז די רפואה-שטאָפען פון אונזערע גרויסע וויסענשאַפטס-מענער איז נישט קיין געפעלשטע, דען מיר זענען געזונד.

מ. זקן

אַרוף צו דער יודישער פרוי אין פוילען

פון אייביג אָן איז געווען די ראָל פון דער יודישער פרוי אינ׳ם יודישען לעבען: צו זאָרגען פאַר די צוקונפט פונ׳ם יודישען פאָלק.

די צוקונפט פונ׳ם יודישען פאָלק ליגט פערבאָרגען: אין דער צוגעבינדענקייט פונ׳ם יודישען קינד צו דער פאָלקס-טראַדיציע.

צו פערפלאַנצען טריישאַפט, ליבע און מסירות הנפש אינ׳ם האַרץ פונ׳ם יודישען קינד צו די יודישע הייליגטימער: דאָס איז דאָס איידעלע שטרעבען פון יעדער יודישער מוטער.

צו שאַפען די מעגליכקייטען פאַר א תורה-טרייע ערציהונג, דורך וועלכע די יודישע קינדער זאָלען געטרענקט ווערען מיט יודישען גייסט, מיט יודיש וויסען און מיט יודיש לעבען: אָט דאָס מוז זיין די הייליגע אויפגאַבע פון דער יודישער פרוי!

אין גלות און נאָך מעהר אינ׳ם הייליגען לאַנד, אינ׳ם לאַנד פון אונזער פערגאַנגענהייט און פון אונזער צוקונפט, וואו יודישע קינדער ווערען ערצויגען צו זיין בויער פון א יודישע היים.

א יודישע היים מוז אויף זיך טראָגען דעם שטעמפּעל פון יודישער אייגענאַרטיגקייט, יודישע אייגענאַרטיגקייט דאָס איז: תורה און טראַדיציע.

ארץ-ישראל געהערט אַלע יודען, וואו זיי מעגען אויך יעצט וואוינען. יעדער יוד פיהלט זיך צוגעבינדען צו זיין לאַנד, אינטערעסירט זיך מיט׳ן גורל פון זיין לאַנד.

דער גאַנצער גורל העגגט אָב פון דער ערציהונג, וואָס די יודישע קינדער וועלען דאָרט בעקומען.

צו געבען די יודישע קינדער א יודישע ערציהונג אינ׳ם גייסט פון תורה און טראַדיציע און אזוי א נאָך צו זיכערן די עקזיסטענץ פונ׳ם יודישען היים — האָט אגודת ישראל געגרינדעט אין ארץ-ישראל א רייהע פון ערציהונגס-אַנשטאַלטען פאַר יונגלעך און מיידלעך, וועלכע מוזען אונטערשטיצט ווערען פון אַלע יודען אין די גלות-לענדער.

די דאָזיגע אונטערשטיצונגס-אַקציע צו אָרגאַניזירען איז קודם-כל די הייליגסטע פליכט פון דער יודישער פרוי.

דאָס האָבען פערשטאַנען די יודישע פרויען אין מערב-אייראָפּא און האָבען איבעראַל געגרינדעט פרויען-קאָמיטעטען אונטערן נאָמען „פרויען-הילף פאַר יודישע שולען אין ארץ-ישראל״, וועלכע אַרבייטען ענערגיש און ערפאָלגרייך פאַר דער דאָזיגער הייליגער זאַך.

די אַקציע האָט געפונען אַנ׳אָבקלאַנג ביי אַלע יודיש-פיהלענדע פרויען און מיט גרויסער בעגייסטערונג האָט זיך יעדע פרוי פערפליכטעט מיט א וואָכען- און חודש-אָבצאָהל פאַר אונזערע שולען.

ס׳האָבען זיך געפונען פרויען, וועלכע שטעהען אין דער שפּיץ פון דער דאָזיגער בעוועגונג און זענען מעורר די פרויען צו אַרבייטען פאַר די דאָזיגע זאַך, מאָהנען פון זיי זייער חוב און קאַסירען יעדען חודש דאָס געלד.

אין פוילען האָט אויף זיך גענומען די דאָזיגע אַרבייט צו אָרגאַניזירען די צענטראַלע פון „בנות אגודת ישראל״ אין פוילען.

מיר ווילען האָפען, אַז די יודישע פרויען, די טרייע און איבערגעגעבענע צום יודענטום, וועלען נישט הינטערשטעליג בלייבען לגבי די יודישע פרויען אין מערב-אייראָפּא, מיט געמיינזאַמע כחות מוזען די יודישע פרויען אין פּוילען צוטרעטען צו דער דאָזיגער אַקציע אויפצוּוועקען דאָס יודישע האַרץ פון דער יודישער פרוי צו איהר הייליגער פליכט און הייליגער אויפגאַבע. וועקען און מאָהנען, מאָהנען און וועקען — דאָס איז די יעצטיגע אויפגאַבע פון דער יודישער פרוי, אָבער אויך געבען און נעמען איז די יעצטיגע הייליגע פליכט פון דער יודישער פרוי!

א פייערדיגער רוף דערגעהט צו אַלע יודישע פרויען און טעכטער אין פוילען:

שטעלט זיך מוטיג און ענערגיש אין די רייהען פון דער בעוועגונג צו העלפען אונזערע שולען אין ארץ-ישראל און פערגעסט נישט אייער פליכט און אויפגאַבע אינ׳ם יעצטיגען ענטשיידונגס-פולען מאָמענט!

ארץ-ישראל-צענטראַלע פון אגודת ישראל
פר אַנקפורט א. מ.

דעם הייניטיגען חודש כסלו ווערט אין יעדען אָרט דורכגעפיהרט די זאַמלונג פון חודש-שטייער פאַר די אָרטאָדאָקסישע שולען אין ארץ-ישראל.

זאַמעלט און מאָהנט אין יעדען יודישען הויז!

Nr. 1. Rok III. Cena 15 gr. פרייז 15 גר. Kinder-Garten.

ב"ה לאדז, כסלו תרפ"ח
דריטער יאהרגאנג.
№ 1.
ביילאגע צום
בית יעקב זשורנאל נומער 29.

שעהנע מעשות פון יודישע היילּיגע ספרים

געזאמעלט און בעארבייט דורך א. ג. פרידענזאן

די ברכה פון א וואנדערער

אמאל, פארצייטענס, האט געוואנדערט א מענש אין דער װיסטער מדבר. טאג-איין טאג-אויס האט ער אלץ געוואנדערט. וואו דער מענש איז אלץ געגאנגען האט ער גארנישט מעהר געזעהן ווי הימעל און ערד, די פייערדיגע זון אויף זיין קאפ און די גליהעדיגע ערד אונטער זיינע פיס. קיין בוים, קיין גרעזיל, קיין וואסער און קיין שום לעבעדיג נפש האט ער נישט געפונען

צעהן טעג לאנג האט דער וואנדערער אזוי זיך ארומגע-בלאנקעט, הונגעריג און דורשטיג, טרויעריג און פערמאטערט.

אויפ'ן צעהנטען טאג דערזעהט ער פון דערווייטענס א בוים, האט ער זיך דערפרעהט און האט אויך געהאפט אז דארט וועט ער געפונען וואסער.

צוקומענדיג נעהנטער צום ארט, וואו דער בוים איז גע-שטאנען, איז ער פאר שמחה געבליבען שטעהן ערשטוינט און פערוואונדערט.

אט וואס ער האט געזעהן:

דער בוים איז הויך, וואונדער-שעהן אויסגעוואקסען, גרויסע געדיכטע צווייגען בעלאדענט מיט זיסע פרוכטען, אונטער דעם בוים פליסט א שפרודעלדיגער קוואל מיט וואסער.

דער וואנדערער האט זיך מחי' געווען, פון די פרוכטען האט ער זיך זאט געגעסען, פונ'ם וואסער-קוואל האט ער זיך אנגעטרינקען און אינ'ם שאטען פון די צווייגען האט ער זיך אפגערוהט פון זיין מידקייט.

פאר'ן אוועקגעהן האט ער זיך געווענדעט צום בוים:

„מיט וואס זאל איך דיך בענשען און וואס זאל איך דיר ווינשען?

„זאל איך דיך בענשען מיט שיינקייט? — א, ווי פרעכ-טיג און שעהן ביזטו שוין איצט!"

„זאל איך זאגען דייגע פירות זאלען זיין זיס? נו, ווי שמאקהאפט און זיס זיי זענען!"

„זאל איך דיר ווינשען א שעהנעם שאטען? — א, ווי ליבליך, און אנגענעהם דיין שאטען איז!" — זאל איך דיר זאגען, א שטראם-וואסער זאל אונטער דיר פליסען? — פליסט דאך שוין אזא שפרודעלדיגער קוואל!"

„דאך מיט וואס זאל איך דיך בענשען? מעהר-נישט, מיט דער ברכה וועל איך דיך בעשאנקען איידער איך שייד זיך מיט דיר: „אלעביימער וואס מען וועט פלאנצען פון דיינע זוימען-קערנער זאלען אויסוואקסען אזוי ווי דו!"

דאס קלוגע מיידעלע

א גרויסער יודישער תנא איז געשפאצירט אין וועג, לאנג האט ער זיך געפונען אונטערוועגס, איז ער פארבייגעפאהרען א ברונעם, האט ער געזעהן ווי א קליין מיידעלע שעפט אן א פולע קריג מיט וואסער.

דעם גאלעהרטען רייזענדער האט שטארק געדורשטען איז ער צו צום ברונעם און געבעטען ביים מיידעלע א טרונק.

— טרינקט, ביטע זעהר — האט דאס מיידעלע מיט פרייד העפליך געגעבען איהר קריג — נאכדעם ווי דו וועסט שוין נישט זיין דורשטיג, וועל איך אויך דיין אייזעל, אויף וועלכען דו רייטסט אנטרינקען

דאס מיידעלע האט טאקע אזוי געטהון, זי האט דאס אייזעלע געגעבען צו טרונקען און האט זיך זעהר געפרעהט.

ביים געזעגענען זיך זאגט דער יודישער תנא צום קינד:

„יודישע טאכטער, דו האסט נאכגעטהון דעם ביישפיל פון דיין מוטער רבקה, אויך זי האט אזוי געטהון, ווערט דערצעהלט אין דער תורה".

— יא, צושמייכעלט זיך דאס מיידעלע זאגענדיג: טאקע איך האב דעם ביישפיל פון רבקה'ן נאכגעטהון, אבער דו גרויסער רבי, האסט נישט געטהון ווי אברהם'ס געטרייער קנעכט!

— „מיין ליב קינד", ענטפערט דער תנא, דו פערמאגסט מיר מעהר טייערער ציהרונג, ווי ס'וואלט דיר געקאנט געבען דער רייכסטער מענש אין דער וועלט: קלוגהייט, בעשיידענהייט א מרים גוט הארץ, זאל דיך ג—ט שטענדיג בענשען".

❀ ❀ ❀

כראניק

א וויכטיגע בנות-בעראטונג אין לאדז

דינסטאג ד' וויטב י"ט כסלו (14-טען נאוועמבער) קומט פאר אין לאדז א בער מינג פון די בנות פארשטעהערינס פון דער פראווינץ צוזאמען מיט די מיטגלידערינס פון צענ-טראל-ראט, וואס איז געהערט נעהאלטען אויף דער לע-צטער קאנפערענץ.

דער טאג-ארדנונג פון דער בעראטונג איז פאלגענדע:

1) ערעפנונג און פרעזידיום-וואהלען.
2) בעריכטע-טעטיגקייט פון דער צענטראלע.
3) די פארשטעהענדע 2-טע לאנדעס קאנפערענץ.
4) אלגעמיינע דעבאטע.
5) פיגער פארשלאגע-רעזאלוציעס.
6) שלוס.

צו דער בעראטונג ווערען אויך איינגעלאדען א רייהע אנגעזעהענע ארטאדאקסישע פערזענליכקייטען און פער-טרעטער פון די לאקאלע אגודה - קערפערשאפטען. די שטעדט וואס האבען צום ווינטער נישט בעניצט זייער פערבינדונג מיט דער צענטראלע, זענען צו דער בעראטונג נישט איינגעלאדען געווארען. די בעראטונג הויבט זיך אן 4 א זייגער נאכמיטאג אין לאקאל פון דער לאדזער ארט גרופע זאכאדניא 66.

די בית יעקב - שולען צום ווינטער זמן

זייט דער מעלדונג פון דער בית יעקב צענטראלע אין קראקא, זענען צום ווינטער זמן געעפענט געווארען נייע 10 שולען אין פערשידענע שטעדט. די לעהרערין פון סעמינאר פרוי שענירער האבען אינספעקצירט א רייהע שולען וואו זי האט מיט צופרידענהייט אין געפונען ער צדהויתר מיב

די לאדזער בית-יעקב-שולען

די בית-יעקב-שולען אין לאדז ענטוויקלען זיך אונגע-הויער גוט אין יעדער הינזיכט. א הויז דער שולע אויף צע-געלניאנע 24 וואו ס'לערנען 400 תלמידות אהן ע"ה איז אויך די נייע ערעפנעטע שולע אויף פיראטאחיטש 2 שוין כמעט איבערפולט. אלס דירעקטאר פון דער נייער שולע איז אנ-גאזשירט געווארען דער בעקאנטער טומחה-פעדאגאג און לאנג-יעהריגער מנהל פון רעליגיעזע חנוך - אינסטיטוציעס ה' חיים דוד ראזאנעס.

איןביידע שולען ווי אויך אויף די קורסען לערנען בערך 700 תלמידות (כ"י) א בעזונדערן דאנק פערדינען די הויפט-עסקנים ה"ה משה וואידיסלאווסקי, דוד פאלאטש, משה באנדא און אליעזר גליצענשטיין. די לעצטע ארבייטען אונערמידליך פאר דעם אויסבוי פון די לאדזער בית-יעקב-שולען.

פערצווייגטע טעטיגקייט פון די קראקאווער „בנות"

די קראקאווער בנות-ארגאניזאציע האט מיט א פער-שטארקטער ענערגיע בעגייט די טעטיגקייט צום ווינטער זמן. די לייטערין פרל. שטשערינסקא ארבייט אונער-מידליך און מיט אנגעשטרענגטע כחות. ביים הייבטיגען טאג צעהלט די קראקאווער בנות 400 חברות (כ"י). ס'זענען מיטגלידער קורסען פאר פראפאגאנדע און יודאאיסטי-קע לימודים. ס'איז פערהאן אגרויסע רייכע ביבליאטעק פון ביכער אין פערשיעדענע שפראכען. ס'ווערט אויך אנגעפיהרט א פינעדהאפטע טעטיגקייט אויפ'ן פילאנטראפישען געביט. גאנץ בזו ניער הערט איינטענסיווע געארבייט ביי דער זאמ-לונג פון בוי-שטיינער-פערקויף צום בוי פון בית - יעקב-סעמינאר.

פרוי שרה הערצאג (סאנדרא) אין נוי-יארק

די פרעזידענטין פון דער בנות עקזעקוטיווע פרוי שרה הערצאג-סאנדרא, איז אפגעפאהרען נאך נוי-יארק און דארט הער זיין איהר שטענדיגע וואוי-ארט. פרוי הערצאג האט סימפאטיזירט דער בנות-צענטראלע איהר גרייטקייט ווייטער מיטצוארבייטען פאר דער בנות-בעוועגונג אין פוילען.

פרוי הערצאג איז געוועזן צווישען די ערשטע וואס האבען דערוועקט דעם געדאנק צו שאפען די בנות-בעוועגונג אין פוילען זי האט אויך די אקטיווע מיטגעהאל-פען ביים צוזאמענרופען די ערשטע לאנדעס - קאנפערענץ אין לאדז.

מיר ווינשען דער חשובער פרעזידענטין ערפאלג צום רוהם פון הייליגען אידעאל.

דער שאצער רב שליט"א

אויפגענומען געווארען אלס רב אין עפרעאיס-טשעכא-סלאוואקיי

דער בעקאנטער שאצער רב שליט"א הרה"ג ר' משה חיים לויטער איז אויפגענומען געווארען דורך דער עפרעיסע קהלה פה אחד אלס רב און מנהיג העדה. דער נאמען פון חשוב'ן רב איז אונזערע לעזער בעקאנט פון זיינע פועלע ווייטרייכע מאמרים וואס האבען זיך שוין געדרוקט אין ב"י זשורנאל.

דער שאצער רב בכלל איז אין דער יודישער וועלט ווייט און ברייט בערימט מיט זיין גאונות, רעדנער-טאלאנט גיניאלישע ליטעראַרישע פעדער און עכט יודישער אריס-טאקראטיע.

פאר דער אגודה בכלל און בית יעקב בעוועגונג בפרט, איז דער שאצער רב בעוואוסט מיט זיין מסירות-הנפש'דיגער ארבייט און געטרייהייט. דעם פונדאמענט צו די בית-יעקב שולען אין לאדז, וויען, כמאניסלאוואוו האט אויך געלייגט הרב לויא. אדאנק זיינע פלאמ-פייערדיגע רעדעס וואס האבען געשטיערט תמיד דאס אודיטאריום, קאן מען פער-רעכנען א גרויסען חלק פון דעם וואונדערבארען בית-יעקב ווערק אויף זיין חשבון. א בעזונדערע טיפע סימפאטיע האט דער חשוב'ר רב פאר'ן בית-יעקב-זשורנאל, שענקענדיג פון צייט צו צייט פאר דעם לעצטען זיין מיטארבייט מיט צופרידענהייט.

אין נאמען פון אונזערע פריינד און לעזער און אין נאמען פון אלע בית-יעקב-שולען, ווינשען מיר דעם גרויסען גאון זיין גליקליכע קהלה צו פיהרען אין גייסט פון די אי-דעאלען פאר וועלכע ער האט מיט זיינע פיעלזייטיגע כשרו-נות שוין בעוויזען אזוי רוהמפאל צו דינען.

צוויי מלאכים.

די צוויי מלאכים: דער מלאך פון טויט און דער מלאך פון שלאָף, האָבען זיך איינמאָל פארנאכט בעגעגענט אויף א הויכען בארג נעבען א שטאָט. דער מלאך פון טויט איז גע־פלויגען נעמען דאָ אין שטאָט א נשמה פון א קראַנק קינד, וואָס די דאָקטוירים האָבען איהם שוין אָבגעזאָגט דאָס לעבען. דאָס קינד איז געלעגען און געמאטערט זיך, און טאַטע און מאַמע זענען נעבען איהם געזעסען און געוויינט. דער מלאך פון שלאָף איז געפלויגען אויסשפרייטען דעם שטויב פון שלאף דאָ פון דעם הויכען בארג אויף גאָר דער וועלט.

די צוויי מלאכים האָבען זיך שוין לאנג נישט געזעהן — אפשר הונדערט יאָהר. האָבען זיי זיך זעהר דערפרייט, אָפּגע־געבען איינער דעם צווייטען „שלום עליכם" און צוזאמען גע־זעצט זיך אויפ'ן בארג און גערעדט וועגען דעם שליחות, אין וועלכער זיי זענען געשיקט פון הימעל.

— גליקליך, איבער גליקליך בין איך מיט מיין שליחות — האָט אָנגעהויבען דער מלאך פון שלאָף — באַלד, ווי עס ווייזען זיך נאָר די ערשטע דריי שטערן, שפּרייט איך אויס מיין שלאָף־שטויב איבער גאָר דער וועלט וועט א ליבער זיסער שלאָף אָננעמען אַלע מענשען, פון דעם הונדערט־יעהריגען זקן ביז דאָס יונגסטע קינד, וואָס ליגט אין וויגעלע. דעם קראַנקען וועלען לייכטער ווערען זיינע ווייטאָגען, דער ארבייטער וועט אָברוהען פון זיין פּראצע, דער אָרימאַן וועט פערגעסען אָן זיין אָרימקייט, קינדער וועלען אָנקלייבען פרישע כחות פאר דעם קומענדיגען טאָג און מאָרגען פריה וועלען אַלע אויפשטעהן און לויבען ג—ט פאר זיין גענאָד. און דו, ברודער האָסטו עפּעס אויך פערגעניגען פון דיין שליחות?

— איך האָב איצט זעהר קיין צייט נישט צו רעדען מיט דיר — האָט דער מלאך המות געזאָגט — אין פינף מינוט אַרום דאַרף איך זיין אין א אָרט נעמען א נשמה. איינער מאַטערט זיך דאָרט, און די נשמה קאָן אָהן מיר נישט ארויס. אויב דו ווילסט סאָ וואַרט אויף מיר דאָ. איך וועל א פליה טון צונעמען די נשמה און באַלד קום איך צוריק, וועל איך האָבען צייט צו שמועסען.

— וואַרט, אַנטלויף נישט — האָט איהם דער מלאך פון שלאָף אָבגעהאַלטען — זאָג מיר, ווער האַלט עס ביים שטאַרבען — אן עלטערער, א יונגערער?

— א קינד.

— פיעל איז אַלט דאָס קינד?

— זיבען יאָהר מיט זיבען חדשים מיט זיבען טעג.

— ער לערנט זיך שוין?

— יאָ, א וואויל קינד, נישטאָ וואָס צו רעדען.

— ווי זשע נעמסטו דאָס צו די נשמה ביי אַזא קינד? די עלטערן זיצען געוויס און קלאָגען, דו האָסט גאָר קיין רחמנות נישט?

— איך ווייס נישט פון רחמנות — זאָגט דער מלאך המות — א שעהנע מעשה וואָלט געווען, ווען איך וואָלט אויף אַלע־מען געהאַט רחמנות, א גוטע נאַכט, איך פליה.

— סאָ זיין נאָך עטליכע מינוט.

— אַפילו קיין האַלבע מינוט אויך. איך מוז קומען פונקט צו דער סעקונדע. ווען איך זאָל פערשפּעטיגען, ווערט דער גזר־דין צוריסען און דער חולה וועט לעבען און לעבען אפשר נאָך 70 יאָהר, צי מעהר, ער וועט זיין פונקט ווי א ניי־גע־בוירענער.

— טאָ זאָל ער טאַקע לעבען, וואָס אַרט דיר?

— ניין, ניין, ניין — זאָגט דער מלאך המות — איך מוז פליהען צונעמען די נשמה. און ער האָט זיך א הויב געטהון, געוואָלט פליהען.

נעמט דער גוטער מלאך פון שלאָף און כאַפּט איהם אָן פאר זיינע שוואַרצע פליגלען, ער זאָל נישט פליהען. דערווייל וועט אריבער די רגע, וועט צוריסען ווערען דער גזר־דין און דאָס קינד וועט לעבען בלייבען.

איז אָבער דער מלאך המות פיל שטאַרקער פון דעם גו־טען מלאך, רייסט ער זיך אַרויס פון זיינע הענד.

זעהט דער שלאָף־מלאך, אַז מיט כח וועט ער גאָרנישט מאַכען. נעמט ער זיין שלאָף־שטויב, וועלכען ער האַלט גרייט פאַר די מענשען, און בלאָזט עס אַריין אין די טויזענד אויגען פון דעם מלאך־המות, אין די מינוט איז דער מלאך המות גע־פאַלען א שלאָפענדיגער אויפ'ן בארג. זיבען מייל אויף זיבען מייל האָט זיך געהערט ווי ער כראָפּעט. דערווייל איז צוריסען געוואָרען דער גזר־דין, דאָס קראנקע קינד האָט אויפגעלעבט, האָט געעפענט די אויגעלעך און גערופען דער מאמען. די מאַמע איז געקומען צו לויפען, האָט עס אַרומגענומען און געקושט.

די שמחה אין יענעם הויז איז געווען זעהר גרויס.

און ווען דער מלאך המות האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף אין זיבען שעה אַרום און איז געפלויגען אַהין צום קינד, ערשט ס'איז שוין שפּעט... דער מלאך רפאל, וואָס היילט קראַנ־קע, זיצט צוקאָפּענס ביי דעם קראַנקען און די מאמע קאַרמעט איהם מיט געשמאַקען זופּ, דאָס קינד עסט מיט אַפּעטיט, שמיי־כעלט און בעט נאָך...

איז דער מלאך־המות אַוועק מיט בזיונות.

און אין צוויי וואָכען אַרום האָט זיך שוין דאָס קינד פרעהליך געשפּילט מיט זיינע חברים.

ר.

דער ווינטער \ א. ג. פרידענזאָן

די גוטע און ליבע קינדער זענען בייז געוואָרען אויפ'ן ווינטער, וואָס איז שוין אָנגעקומען.

דעם ווינטער האָבען זיי, די קינדער שטאַרק פיינד געהאַט. די גאַסען זענען פול מיט וואַסער פון די אָפּטע רעגענס און שנייען, קורצע טריבע טעג און לאַנגע פינסטערע נעכט. די זון איז ברוגז, זי בעהאַלט זיך אונטער די קנוילען וואָלקענס, זי שיינט נישט און וואַרימט מעהר נישט. דער ווינד בלאָזט קאַלט און שניידיג, דער שניי האַקט אין פנים אַריין און די פראָסט פריהרט אָן די אויערן.

זייענדיג ברוגז אויפ'ן שלעכטען וועטער האָבען זיך די קינדער געגעבען אַן עצה, זיי זענען אנטלאָפען אין דער שולע זיך אויסבעהאַלטען פון איהם, דעם קאַלטען גזלן.

דאָ אין דער שולע, נאָך פאַר די לעקציעס האָבען זיי זיך צונויפגעזעצט איינע נאָהנט ביי די צווייטע. יעדע האָט אַנדערצעהלט פול ליבע און גוטס אויפ'ן פערגאַנגענעם וואַרימען ליכטיגען זומער. יעדע האָט מיט אַנדערע פאַרבען געמאָהלט די שעהנקייט און בע'חנ'טקייט פון ליבליכען זומער.

אַ שטורמיש קלאַפּען דערהערט זיך אין טהיר. ווער קלאַפּט?

— אָ, דער גרויער ווינטער קלאַפּט!

— „עפענט קינדער, לאָזט מיך אריין אין שטוב" — שרייט אויס מיט א בייזערענדע שטים, טאַקע דער ווינטער אַליין.

— אַוועק, ניין — שרייען אויס אַלע ציטעריג און דער־שראָקען — מיר וועלען דיך דאָ נישט אריינלאָזען!...

דאָס האַסטיגע קלאַפּען אין טהיר הערט אָבער נישט אויף, אוי'ך די פענסטער הויבען אָן טאַנצען און שפּרינגען, אָט, פלאַ־טערט שוין די גאַנצע שטוב, די בענק, די קאַטעדרע, דאָס ביכעל שענקעל. — „עפענט קינדער" בייזערט זיך צאָרנדיג אַלץ אָהן אויפהער דער ווינטער.

עס ווערט טויט־שטיל, אַלע קינדער שווייגען, זיי רוקען זיך צונויף נאָך נעהנטער. אַקסעל צו אַקסעל, מיט שרעק פער־שטעלען זיי זיך די פנים'ער און זוכען אַן אָרט, ווי דער ווינטער זאָל זיי נישט קאָנען טרעפען...

— — — — — — — — — — — — — —

... דאָס רוישיגע געקלאַפּעריי האָט אויפגעהערט, דער שטורם האָט זיך איינגעשטילט, די לעהרערין איז אריינגעקומען און האָט זיך מיט א ווייכע מילדע שטימע אָנגערופען צו די קינדער:

„ליבע קינדער שרעקט אייך נישט אַזוי. דעם ווינטער, וואָס ג—ט האָט בעשאַפען איז דאָך פאַר אייך פיל בעסער ווי דער זומער, וואָס איהר ליבט אַזוי שטאַרק, אַנשטאָט וואָס אים זומער לויפט איהר אַרום אין דרויסען אויף די פעלדער און לאָנקעס, שפּילט אייך מיט נאַרישקייטען, ברענגט אייך דער ווינטער בלויז גוטס. איצט לערנט מען מעהר און דאָס איז דאָך פאַר אייער גליק".

„ווייסט ליבע קינדער — זאָגט ווייטער די לעהרערין — אַז א ביסעלע חכמה און וויסענשאַפט איז א סאַך בעסער איידער טויזענדער נאַרישע שפּילעכצער. אדרבא, לערנט זיך פלייסיג און דעמאָלט ווען איהר וועט פיל תורה האָבען געלערנט, וועט איהר ערשט פערשטעהן, דאָס סיי דער זומער, סיי דער ווינטער זענען ביידע נוצליך און יעדעס האָט זיין בעזונדערן ווערט".

„א מענש זאָגט ווען ער פערלירט זיין געלד — פערענדיגט די לעהרערין — און עס אַהרט איהם נישט ווען ער פערלירט זיין צייט—ווייס אָבער דען נישט דער מענש אַז געלד קאָן מען אַנדערס צוריק בעקומען און טעג און יאהרען קאָן מען מעהר אַנדערע, נישט אָפּזוכען"...

יאהרען, טעג און וואכען

עס געהן די טעג,
און עס לויפען די יאָהרען,
אַזוי ווערט פערשוואונדען דער זמן,
מען ווייסט נישט דעם וועג
וואָס מען איז אָבגעפאָהרען.
פּאַמעליך אַ שפּאַן, נאָך אַ שפּאַן.
אַ וואָך נאָך אַ וואָך
און חדשים רוקען
וואָס קומען שוין קיינמאָל צוריק

און פלוצלינג, אוי אָך!
עס הערט אויף צו בליהען
דאָס לעבען... ס'פערגענגליכע גליק
עס קלאַפּען די טעג און די נעכט
אין די טירען און זאָגען:
אָ, מענש, ס'שטעהט נישט די צייט
מען קאָן זי פאַרלירען
נאָך איידער מען קוקט זיך אַרום.

מ. מגן

go szukamy pocieszenia, gdyśmy zawiniły? To rodzice nasi i wogóle starsi. Dlatego też trzeba zawsze pamiętać słowa: „Czcij ojca i matkę swoją". Trzeba słuchać ich słów, a ich nauka powinna dla nas być świętą.

F. Zelicka kl. VII.

MOJE MARZENIA NA PRZYSZŁOŚĆ.

Każdy człowiek powinien żyć nietylko myślą o sobie, lecz i o społeczeństwie. Otóż każda istota ludzka dokłada wszelkich starań do tej olbrzymiej pracy na drodze życia....

Nieraz siedząc rozmyślam czem też będę w przyszłości. Nasuwają mi się różne myśli, lecz tak nieuchwytne i przemijające jak bańki mydlane.

Razu pewnego jednak zawitała mi myśl, która przezwyciężyła inne.

Postanowiłam dołożyć cegiełkę do wielkiej budowy życia, zapragnęłam zostać nauczycielką. Zapragnęłam wskazać drogę niewidomym, zaszczepiać cnotę w młode dusze, skierować je na drogę prostą i uczciwą. Bo cnota i praca to mury na których się opiera szczęście życia ludzkiego. W tej chwili przysięgłam pokonać przeszkody, aby dopięć celu.

Estera Granek kl. VII.

אָרטאָדאָקסישע 7 קלאַסיגע
טעכטער־שולע
„בית יעקב", לאדז
24 צעגעלניאנא

בית יעקב-פרעבעל-שולע
לאדז
.24 צעגעלניאנא

מיטטיילונגען פאר די עלטערן!

א) אלע עלטערן וואָס ווילען זיך פערשטענדיגען מיט די לעהרערינס פאַר למודי-קודש, בנוגע זייערע קינדער וואָס לערנען ביי אונז אין שולע, דאַרפען זיי זיך ווענדען לויט פאָלגענדע אַרדנונג:

1) אין די קלאַסען I II פאַרמיטאג און IV נאָכמיטאג, יעדען זונטאג פון 11—12 צו לעהרערין פרל. בליסקא.

2) אין די קלאַסען VI VII פארמיטאג און IV נ. מ. אים יעדען מאַנטאג פון 11—12 צו לעהרערין פרוי פאָגעל.

3) אין די קלאַסען V פאַרמיטאַג און V נאָכמיטאג אום יעדען דינסטאג פון 11—12 צו לעהרערין פרל. ראָזענבלום.

4) אין די קלאַסען III פאַרמיטאג און נאָכמיטאג פון 11—12 יעדען מיטוואָך צו לעהרערין פרל. פאָזנער.

ב) אונזער מעדעצינישע אויפזעהערין פר. דר. וואָלאזשינסקא דיושורירט אין אונזער לאָקאל מאָנטאג פון 12³⁰ ביז 2³⁰ בייטאָג, דינסטאג און דאָנערשטאג פון 4 ביז 6 נאָכמיטאג. די עלטערן וואָס ווילען זיך פערשטענדיגען מיט דער מעדעצינישער אויפזעהערין וואָס נוגע דעם געזונד - צושטאנד פון זייערע קינדער דארפען זיך ווענדען אין די דערמאהנטע שעה'ן.

ג) מיר מאכען אויפמערקזאַם די עלטערן פון אונזערע שול-קינדער דאָס דעם 3-טען גרודזיען איז געווען דער טערמין פון איינצאָהלען די צווייטע ראַטע פונ'ם היינטיגען שול-יאָהר. גלייכצייטיג פאָדערן מיר אויף די אלע וואָס האָבען דאָס נאָך נישט געטוהן, זאָפאָרט דעם שכר-למוד איינצוצאָהלען, בכדי צו פערמיידען אונאנגענעהמליכקייטען.

די לייטונג.

אסתר שושנה, בענדין

מודה אני

חאָל פון טיפען שלאָף, האָב'ך ווידער ערוואכט,
צום טאָג געקומען פון דער פינסטערע נאכט—
זאָג'ך: מודה אני!

ווייל כ'זעה ווידער אויפ'ן הימעל שיינען די זון,
צווישען לעבעדיגע ווייטער, איך בין—
אה אדאנק, מודה אני!

מיינע אויערען פערנעמען די טענער פון לעבען,
צום ריינעם הימעל מיין אויג טהוט ווייט שוועבען
מיט— א מודה אני!

מיט פערל-טוי, האָב'ך מיך ריין געצירט,
אקלייד' געמאכט מיט רויזען חייסע;
מיטן בלומען אראָמט מיין מויל געשמירט —
ס'הארץ מיט זונען-שטראהלען הייסע
—מודה אני!

דיין געבאָט, ג-ט, וויל איך ערפילען
חייל איך דיך פיהל, איך דיך זעה,
איך וויל יוד-מענש זיין
כזאָג דערפאר שטיל, היים:
מודה אני, מודה אני!

דער ווינטער

פיינעל האָבען אונז פערלאָזט,
און דער ווינטער שרעקט מיט פראָסט,
שפרייט זיין ווייסען מאנטעל אוים
איבער פעלד און טייך און הויז:
אויף די פענסטער, אויף דער שויב
מאָלט ער בוים און בלום און טויב—
אָהן שום מורא פאר דעם הונד,
שטעהט ער פאר דער טהיר אצינד,
וויל אין אונזער שטוב אריין....
הייצען מיר אויוועֶן איין—
פאַלט אויף איהם אַ בייזע שרעק:
ר'לויפט פון אונזער שטוב אוועק!

ערב-שבת

די מאמעשי נעהערט:
די שטוב אויסנעקעהרט,
נאָר פיין צונעראָמט
מיט נאָלדענעם זאמד!
דעם טיש צוגעגרייט,
דאָס טישטיך פערשפרייט
און לייכטער נעשטעלט—
די מאמעשי קוועלט!
זי צינדט אָהן די ליכט,
פערדעקט דאָס געזיכט...
עס שפיגעלט זיך אין וויין.
פון בענשליכט א שיין....

ק. ג.

מיר רופען אייך קינדער אונז צו שרייבען —עס וועט זיין געדרוקט!

צו אלע קינדער אין די בית-יעקב-שולען פון פערשידענע שטעדט, ווענדען מיר זיך אַצינד: שוין פיעל מאָל האָבען מיר פון אייך בעקומען, בריעף, מעשה'לעך, לידלעך און סאיז נאָר נישט געווען געדרוקט.

פארוואָס?

הערט ליבע קינדער, מיר זענען דערין נאָר נישט שולדיג. אוודאי האָט אונזער רעדאקציע געוואָלט אייך צו-ליב טהון, מיר אליין האָבען דערפון געהאט גרוים ענמת-נפש. מיר האָבען אָבער נישט געהאט דערצו קיין עצה וויל אין די שולען האָט מען ווייניג פערשפרייט דעם „קינדער גאָרטען" און דעריבער האָט פון איין מאָל ביז'ן צווייטען, נעדויערט א פאַר חדשים.

טאַקי דערפאַר פערשטעהט איהר דאָך אליין נאנץ גוט האָט נישט געקענט די רעדאקציע מיט אייך שטעהן אין פערבינדונג.

איצט אָבער אַז די קינדער פון די לאָדזער בית-יעקב שולען האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט און זיי אליין פערשפרייטען א פאָר הונדערט עקזעמפלארען זענען מיר שוין אויף אַ גוטען וועג.

מיר גלויבען דאָס אַלע קינדער וועלען זיך מסתמא שטאַרק פרעהען און האָבען גרוים הנאה פון אונזער ביט-טאַלונג:

דער „קינדער-גאָרטען" וועט זיין כסדר יעדען חודש!

מיר רופען אייך ליבע קינדער אונז צו שרייבען, שרייבט וואָס עס געפעלט אייך און מיר וועלען דרוקען.

מיר פערשטעהען אז איהר וועט טאקי אויך טהון אזוי ווי די לאָדזער קינדער און פערשפרייטען דעם „קינדער גאָרטען" אַז אַלע זאָלען לייענען אונזערע שעהנע זאַכען.

ווער שרייבט די ערשטע?

זיי גרייטען זיך אויף חנוכה

אזוי ווי פאַר אַ יאָהרען וועט אויך דעם היינטיגען חנוכה זיין א גרויסער יום-טוב אין די בית-יעקב-שולען. עס וועלען אויפגעפיהרט ווערען -פאָרשטעלונגען „יהודית" „חנה און איהרע זיבען זוהן" „דאָס קינעלע איל" און נאָך פערשידענעס.

די מאַמעס וועלען קומען זעהען אין הערען וואָס די בית-יעקב-קינדער קאָנען. זיי וועלען זיך שטאַרק פרעהען און נעבען די קינדער חנוכה-מתנות.

אין וואַרשא, קראָקאָ און לאָדז וועלען פאָרקומען די חנוכה-פייערונגען אין די גרעסטע שטאָדטישע זאַלען, אפשר טויזענדער נעסט וועלען קומען. גרוים וועט זיין די שמחה און נאָך גרעסטער די בעגייסטערונג.

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Adr.: Łódź, Aleksandrowska 28.
Tł. D. Szczecińskiego Łódź, Narutowicza 11, tel. 56-46.

Hilel Seidman

Rabin Ber Meisels

(Szkic historyczno-biograficzny)

(Ciąg dalszy)

Proroctwa te nie sprawdziły się, że rabin MEISELS, wyjeżdżając do Kramierza, współpracował nie z reakcją, lecz z żywiołami demokratycznymi i liberalnymi, a zajął nawet miejsce na lewicy. A gdy pytano go dlaczego siedzi na lewicy gdy duchowni wszyscy siedzą na prawicy, — odpowiedział: „Weil Juden haben keine Rechte".

A nie zawiódł pokładanych w nim nadziei. Podczas, gdy drugi poseł kaznodzieja wiedeński Manheimer, zbierał laury za piękne mowy-nie przynoszących zresztą żadnej korzyści wyborcom—rab. Meisels zawsze i wszędzie—od drobnych interwencji w poszczególnych sprawach do świetnych wystąpień przed szerszem forum w sprawach ogólnych,-działał z niezmierną energją i poświęceniem dla dobra swego narodu, a ilekroć zachodziła ku temu potrzeba, bronił interesów całego kraju.

Godnie reprezentował honor narodu, a był pierwszym w dziejach parlamentaryzmu, żydowskim-posłem narodowym, w całem-prawdziwem tego słowa znaczeniu.

A atmosfera życia społecznego w Polsce zaczęła się w rzeczywistości oczyszczać z antysemityzmu, mającego takich orędowników jak Jana Dobrzyńskiego, popularnego redaktora wpływowego wówczas „Dziennika Polskiego".

Jakiś nowy orzewiający wiew braterstwa, zgody i porozumienia powiał po ziemiach polskich.

Rząd Narodowy w Krakowie wydał w r. 1846 odezwę do „Braci Izraelitów," w której między innemi powiada: „Rewolucja zapewnia Wam jako braciom jednej ziemi prawa ludzkie i zawita Was jako synów Ojczyzny godnych wyswobodzenia i otrzymania bezwzględnej równości [1*]

Echa tego nastroju przetrwały ostatnie walki o niepodległość Polski, a rozbrzmiewały zwłaszcza wśród lepszej i uświadomionej części społeczeństwa polskiego. Tak np. gdy toczyły się w r. 1866 debaty w Sejmie krajowym, czy przyznać Żydom równouprawnienia przy wyborach do Rady Miejskiej we Lwowie, — pisał jeden z korypeuszów ówczesnej myśli polskiej, najbardziej wówczas miarodajny krytyk literacki Prof. St. hr. Tarnowski: „ ... Wykluczać człowieka od jakichkolwiek praw lub spraw świeckich jest nietolerancją, jest poprostu prześladowaniem, nie krwawem ale zawsze prześladowaniem, bo upośledzeniem. Żyd nie może być profesorem teologji dlatego że jest Żydem, ale z jakiego powodu nie miałby być profesorem medycyny, historji lub ekonomji politycznej,—nie wiemy. Żyd nie może być arcybyskupem lwowskim dlatego że jest Żydem, ale żeby przezto nie miał być lwowskim burmistrzem, to zarówno niesprawiedliwie jak nielogicznie [2*]

A ten stan był w niemałej mierze zasługą rab. Meiselsa, który nie zrzekając się — w przeciwieństwie do asymlantów — ani joty ze swej żydowskości potrafił obudzić sumienie polskie i rzucić pomost zgody, porozumienia i współpracy między obu narody, wspólnie ziemie polskie zamieszkujące.

Że w polityce jego nie było krytej obłudy czy fałszywej dyplomacji, że była ona oparta tylko na prawdzieli i szczerości, — świadczy o tem najlepiej jego ofiarna pełna poświęceń działalność jako rabin stolicy polskiej.

V.

Po śmierci rabina warszawskiego Dawidsohna —obrany został w roku 1856 [3*] rabinem Warszawy Ber Meisels.

Ścierały się wtedy w łonie Żydostwa polskiego trzy prądy: chasydów, misnagdów i maskiłów. Zwolennicy tych trzech kierunków przy każdej sposobności wzajemnie się zwalczali a niekiedy walki te przybierały bardzo ostre formy.

Rab. Meisels z natury pojednawczy i łagodny —potrafił dzięki tym i innym walorom ducha i charakteru,—zaskarbić sobie przyjaźn i ufność wszystkich tych trzech odłamów w Żydostwie warszawskim.

(c d. nadejdzie)

1*) Wilhelm Feldman: Stronictwa i programy polityczne w Galiciji (r. 1846-1906) Kraków st. 17 1907

2*) „Przegląd Polski" r. 1866 str. 190.

3*) Datę tę podaję za dziełem H. Nussbauma: „Z życia Żydów w Warszawie". Warszawa 1882 str. 113. Niektórzy historycy żydowscy wątpią w jej ścisłość.—

Życie w naszych szkołach łódzkich.

O czem dzieci myślą?

Co mi dał rok pobytu w szkole „BAJS-JAKOW".

...Uczęszczam do szkoły „Bajs Jakow". Śmiało można powiedzieć, że szkoła ta jest promieniem słonecznym na ciemnej drodze golusowej narodu żydowskiego.

Od czasu, gdy chodzę do tej szkoły, czuję, iż zaszły we mnie dziwne zmiany. Otworzyły się przedemną podwoje, prowadzące do jasności, słońca i szlachetnych uczynków.

Obudziłam się jakby z długiego letargicznego snu, w którym byłam pogrążona. Zrozumiałam znaczenie naszej szkoły, która wytknęła sobie wielki i święty cel wychowania dziewcząt w duchu Żydostwa religijnego.

Bowiem my, uczenice szkoły „Bajs-Jakow" mamy stworzyć wielką armję bojowniczek ducha, które będą walczyć nie orężem, lecz miłością i ufnością w Boga.

Teraz rozumiem dopiero, że wielkie słowa: „Kochaj bliźniego jak siebie samego" trzeba wprowadzić w czyn, a nie powtarzać ich jak pusty frezes.

Lecz nie lękam się tego trudnego zadania, bo zdobyłam w szkole wielki skarb, zdobyłam przekonanie, że niema nic na świecie, czegoby z pomocą Boga nie można było uczynić.

Pragnę, aby jaknajwięcej dziewcząt uczęszczały do naszej szkoły, by armja bojowniczek ducha ciągle się powiększała, pracując owocnie dla dobra narodu żydowskiego.

REBEKA, kl. VI

KSIĄŻKA

FANTAZJA

Był cichy, czerwcowy wieczór. Słońce chyliło się ku zachodowi. Ja, siedząc na oknie, szyłam robótkę. Wtem weszła koleżanka i wręczyła mi moją cenzurę. Z drżącemi rękoma otworzyłam ją i z lękiem przeczytałam słowa: „nie promowana". Nie chciałam oczom swym wierzyć, ale gdy to samo usłyszałam od koleżanki, z łkaniem padłam na krzesło. Po chwili koleżanka wyszła i zostawiła mię samą.

W tej oto chwili boleści, wszcyscy opuścili mię, pogardzali mną i straciłam serca wszystkich. Myślałam, że tego nie wytrzymam, nie mając przyjaciela przed którymbym się zwierzyła.

Ale w tej chwili nieszczęścia i boleści przypomniałem sobie o starej przyjaciółce, leżącej w szafie. Prędko podeszłam do niej i wyjęłam książkę. Zaczęłam czytać. Powoli ból mój malał. Czytając książkę zapominałam o swojem nieszczęściu. Książka, ukoiła mój ból, jakby najlepszy przyjaciel, była mi też pociechą w mojej niedoli. Czytając jak ludzie cierpieli dla dobra ogółu i bohatersko to znosili, sama uznałam się za winną i samolubną dlatego, iż nie umiałam zapanować nad własnym wybuchem żalu.

Z tego wypadku doszłam do wniosku, iż książka służy nam jako wzór. Każdy człowiek powinien dążyć do doskonałości i do wzniosłego celu. By to osięgnąć trzeba mieć przed sobą człowieka dobrego, mądrego i o bohaterskich czynach. Na takie osoby najczęściej napotykamy w książkach i dlatego książka bardzo dobrze działa na człowieka. Przedewszystkiem rozwija ona umysł i wyobraźnię dziecka. Książka bogaci język dziecka i w młodej główce rozwija się bujna wyobraźnia.

Z tego wszystkiego widzimy, iż książka jest bardzo potrzebna człowiekowi i aby spłacić długi tym, którzy na nią pracowali, trzeba zawsze postępować „naprzód" by móc należycie szanować wielkość książki.

FELA ZELICKA
Ucz. klasy VI-ej.

KRONIKA NASZEJ KLASY

Naszą klasę można porównać do Państwa.

W państwie tym jest urząd który dba o piękno klasy. W klasie także jest samopomoc czyli skarb państwowy, który zbiera pieniądz od obywateli na różne cele, na bibljotekę, pomoce naukowe i t.p.

Nauczycielka— prezydentka państwa, daje obywatelom różne wskazówki do których wszyscy się stosują. Jest także policja, czyli porządkowe, które dbają o czystość i porządek w państwie. Do regulaminu szkolnego czyli konstytucji, wszyscy obywatele się stosują.

W naszym państwie jest tylko zniesione wojsko, gdyż wszystkie sprawy załatwiamy pokojowo. Sędzia i adwokaci sądu koleżeńskiego są bezrobotnymi, gdyż w państwie panuje zgoda i jedność. Jest także skarbonka, czyli kasa oszczędności do której każda wkłada ile może.

Raz na tydzień zbieramy się na czele prezydentki i rozstrzygamy różne sprawy. Często prezydentka nam mówi o czacunku dla rodziców i starszych.

Każdy człowiek jest obowiązany szanować starszych, a szczególnie rodziców. Pomyślmy: Kto wlewa w naszem serca miłość i szacunek? Kto uważa na nas byśmy nie błądziły po ciemnej drodze życia, lecz by droga była jasna, oświetlona i promienna? U ko-

ארטאדאקסישע
7 קל.
טעכטער=
שולע
„בית יעקב"
לאדז, פיראמאוויטשא 2.

פרעבעל=
שולע
לאדז,
פיראמאוויטשא 2.

אווענד=
קורסען
פאר דערוואקסענע
ביי דער
„בית=יעקב"=שולע
לאדז,
פיראמאוויטשא 2.

אויפמערקזאם!

אויף די פיעל אנפראגען אין ביטעס זענען מיר מודיע אז:
אין דער שולע זענען שוין אלע פלעצער פערנומען אויסער אין די פרעבלובקע און אין די קלאסען II, III ווי ס'איז נאך דא א בעגרעניצטע צאהל פלעצער.
כדי אבער נאכצוקומען דעם פערלאנג פון די ברייטע שיכטען פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג, האבען מיר אונזערע אווענד-קורסען פיעלפאכיג פערגרעסערט, געבענדיג אזוי ארום די מעגליכקייט א גרעסערע צאהל קינדער אונזערע אווענד-קורסען צו בעזוכען.
די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 10—1 פארמ. און פון 5—8 אווענד.

קוראטאריום
פון די
בית=יעקב=שולעז
אין לאדז.

ארטאדאקסישער
אבריים=קאלענדער
דער קאלענדער אויפ'ן יאהר 1928 איז פיעלפאך בערייכערט און פערבעסערט.
אין קאלענדער געפינען זיך אויך
קופאנען צו בעקומען אלע ביכער פון פערלאג „מסורה" צו האלבע פרייזען.
אדרעס:
A. M. GRUBSZTAJN, Łódź, Wschodnia 54.

א הארציגען מזל-טוב ווינש איך דעם
ד"ר אהרן לאנגלעבען
צו דער חתונה מיט פרל.
בראנקא מערענלענדער
הערמאן אוניקאווסקי.

מזל טוב!
מיר ווינשען אונזער חשוב'ע אקטיווע מיטארבייטערין פרוי רחל בריקמאן א הערצליכען מזל-טוב צו דער פערלאבונג פון איהר זוהן.
בלאשקי, בנות אגודת ישראל.

קויפט, לייענט, אבאנירט די איינציגע
טאג=צייטונג
„דער יוד"
ערשיינט טעגליך 6 זייטען.
אבאנעמענטס-פרייז 6 זל. א חודש
אדרעס:
Redakcja „Der Jud", Warszawa
Pawia 11a

WSCHÓD

ŁÓDŹ, GRUDZIEŃ, 1927. / ב"ה כסלו, לאדז, תרפ"ח.

O szkołach „Bajs Jakow"

Z zadowoleniem możemy skonstantować że hasło przez nas pięć lat temu w ulicę żydowską rzucone, o utworzeniu szkół typu „Bajs-Jakow zwycięża na całej linji. Albowiem dzisiątki szkół mamy już obecnie rozsiewanych po różnych miastach Rzeczypospolitej i założyciele ich błogosławione zbierają plony.

I nie dziw temu; mówi przecież psalmista nasz: „Ci, którzy siewają łzami—zbierać będą obfite plony śpiewem". A ileż to łez z òcz ojców i matek żydowskich strumieniami płyną z radości na wieść że i miasto ich zostaje uszczęśliwione szkołą „Bajs Jakow"—kuźnią przyszłości Narodu Żydowskiego. Gdyż my, Żydzi ortodoksyjni, nie wyobrażamy sobie przyszłości naszego narodu bez wkojarzenia zasad religijnych w serca młodocianych naszych córek—podwaliny naszej przyszłości. A zadanie to w chwili obecnej spełnia—

JEDYNIE SZKOŁA „BAJS-JAKOW",

tak wielkim ciesząca się uznaniem we wszystkich sfer społeczeństwa naszego.

*

Nie notujemy tych słów dla złożenia sprawozdania lub dla zachęcania do założenia nowych szkół—chociaż że wieści takich oczekujemy i z radością powitamy. Robimy to obecnie w celu zgoła innym:—

*

Szkoła „Bajs-Jakow" zapełnia lukę, która dotychczas dotktiwie Żydostwu religijnemu dała się we znaki: szkoła dbająca nietylko o wychowanie świeckie oddanego pod opiekę dziecka, lecz również o wychowanie w duchu Tory i etyki żydowskiej. Nie mając jednak dostatecznych zasobów materjalnych, w całym szeregu miast prowincjonalnych zmuszeni byli nasi działacze program szkół typu „Bajs-Jakow", podzielić: zakres programu w szkołach tych obejmuje tylko naukę przedmiotów judaistycznych.

Wobec tego szkoły - kursy te czynne są tylko w godzinach popołudniowych a uczęszcza do nich dziatwa, która przed południem uczy się bądź w miejskich szkołach powszechnych, bądź w szkołach prywatnych.

Powszechnie wiadomem jest i nasz poseł na seim rabin Lewin שליט"א na konferencji w Ministerstwie Oświaty i Kultury poświęconej sprawie nauki religji w szkołach dla dziatwy żydowskiej kilkakrotnie podkreślił, że istniejące szkoły powszechne i prywatne w niczem nie zadawalniają szerokich warstw ludności żydowskiej, z powodu zaniedbanego w nich przedmiotu nauki religji.

Coprawda, przez wyżej wspomniane ministerjum wydany został ostatnio okólnik, dążący ku wprowadzeniu obowiązkowej nauki religji. Ale czy to cóś poskutkuje?

I ministerstwu znana jest odpowiedź na to pytanie. Bo jakże można zrozumieć wskazówkę o utworzeniu specjalnych kursów popołudniowych?..

W każdym bądź razie okólnik ten wyraża chęć ze strony rządowej do zlikwidowania tej kwestji w sposób przychylny dla ludności żydowskiej. I ufając w szczerość tego dążenia, pozwalamy sobie zwrócić uwagę sfer oficjalnych na następujace:

Istnieją już w całym szeregu miast specjalne kursy dla religji — wspomniane kursy popołudniowe i wieczorne — „Bajs - Jakow". Wykładające na tych kursach nauczycielki, ukończyły seminarum nauczycielskie „Bajs-Jakow" w Krakowie. Są one więc fachowo-wyszkolone, co w żaden sposób powiedzieć nie można o nauczycielach „religji" w szkołach innych. Cyżby nie było wskazanem by istniejące kursy te zostały przez władzę szkolną uznane za odpowiadające obowiązkowej nauce religji?

Rozumie się, że równocześnie z uznaniem tych kursów, kardynalna musi zajść zmiana w całkowitem kształtowaniu się stosunku władz do tych kursów, a w pierwszym rzędzie muszą one być całkowicie przez władzę szkolną utrzymane. Ale o tem — obszerniej następnym razem.

K.-M.

Łódź, Grudzień 1927 r. Cena 85 gr. Rok V, zeszyt 29.
„BAJS JAKOW" (miesięcznik) Adres Red. „Bajs Jakow" Łódź, Aleksandrowska 28.

הרבנית שרה חנה קרול ע"ה.

מאָנטאָג ד׳ כסלו, האָבען די לאָדזער יודישע פרויען בעג־לייט צו איהר אייביגער רוה איינע פון די חשוב׳סטע לאָדזער אָרטאָדאָקסישע פרויען, הרבנית שרה חנה קרול ע"ה, די פרוי פונ׳ם מורה־הוראה ר׳ מרדכי ניסן שליט"א.

הרבנית קרול האָט געהערט צו די איידעלסטע און אידע־אַלסטע טיפען פרויען אין אונזער צייט. גאַנץ בעזונדערס האָט זי שטאַרק סימפּאַטיזירט מיט דער בית־יעקב־ און בנות־בעוועגונג און האָט תמיד בעדויערט, וואָס צוליב איהר אָפטער קראַנקהייט קאָן זי אַקטיוו נישט מיטאַרבייטען.

תנצב"ה׳

שרה סירקיס ע"ה.

מיטוואָך פ׳ תולדות, איז אין וואַרשאָ געשטאָרבען אין על־טער פון 66 יאָהר די פרוי פונ׳ם בעוואוסטען נדבן און אָרטאָ־דאָקסישען עסקן ר׳ שלמה סירקיס נ"י פון זגערזש. די לעצטע איז אויך געווען די מוטער פונ׳ם חשוב׳ען אָרטאַדאָקטישען דע־פוטאַט ר׳ אליעזר סירקיס נ"י. די נפטרת האָט זיך אויסגעצייכענט מיט פיל מעלות און איז געווען די פרעזאָסין פון בית־יעקב־קאָמיטעט אין זגערזש.

תנצב"ה.

מיר דריקען אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל אונזער חשוב׳ע פאָרזיצענדערין פרוי לעווקאָוויטש צום טויט פון איהר ליבע מוטער

הרבנית **שרה חנה קרול** ע"ה

אין דער אידעאַלער אַרבייט פאַר אונזערע היי־ליגע צילען, זאָל זי געפינען טרייסט און נחמה און מעהר נישט וויסען פון קיין צער.

לאָדז, בנות אגודת ישראל.

„פערלאַג „ערציהונג" לאָדז.

וויכטיג פאַר די „בית יעקב" שולען.

ס׳איז ערשינען פון דיר. ה. י. נ. קאַמיענץ:

א) „יהדות", דינים און קאָמענט. אויף שבת מיט אַ פאָר־וואָרט פון קוטנער רב שליט"א, פרייז 1.50. ב) „יודישקייט", רעליג. בוך, I באַנד, פאַר אָנפענגער, פרייז —.2. ג) „רמב"ם", סעריע קינדער - ביבליאָטעק, פרייז —.40 ד) „רבי יהודה הלוי ורבי אברהם אבן אזרא", פרייז —.40 אנערקענט פון: הרה"ג ר׳ מאיר דן פלאָצקי שליט"א, הרה"ג ר׳ יעקב מאיר בידערמאַן שליט"א, הרה"ג ר׳ חיים גינזבורג שליט"א אבד"ק שדליץ, ד"ר שמואל דייטשלענדער (דירעקטאָר פון אַלוועלט. קרן התורה), „בית יעקב" צענטראַלע אין קראָקאָ פון פרוי שרה שענירער.

צו בעקומען ביי יואל אַלטער און קליין, נאַרוטאָוויטש 24.

פון טיפען האַרצען ווינשען מיר מזל־טוב אונזער אַקטיווע מיטאַרבייטערין דינה אַלטער צום געבורט פון איהר זוהן.

לאָדז, בנות אגודת ישראל.

מזל־טוב.

לידידי יקירי מר **מאיר פרידמאַן** אני מברך בברכת מזל־טוב חמה ונלבבה לבואו ברית האירוסין עם מרת זילבערשץ מלודז.

א. ג. פרידענזאָן.

מזל טוב

צו דער חתונה פון אונזערע אידעען־שוועסטער **רבקה וויינטרויב** מיט ה׳ **בקורניק** פון מאַקאָוו ווינשען — אַ האַרציגען מזל טוב.

פראָשניץ, בנות אגודת ישראל.

מזל טוב.

אַ האַרציגען מזל טוב ווינשען מיר אונזערע אַקטיווע מיטאַרבייטערינס קאַסירערין פרל. **הדס עלכאַנאָוויטש**, וויצע־פאָרזיצ. פרל. **מרים פאמוב** צו זייער חתונה, פרל. **סינאַ** און פרל. **צוקער** צו זייער פערלאָבונג. אייער צו־קונפט זאָל געבויט ווערען אינ׳ם גייסט פון אונזערע אידעאַלען.

פשעדבאָזש, בנות אגורת ישראל
לעהרערין: פרל. זיידמאַן,
סעקרעטאָרין פרל. ליכטענשטיין.

מזל טוב.

מיר ווינשען פון טיפען האַרצען אַ גליקליכען מזל טוב אונזערע געעהרטע פאָרזיצערין **פייגא גליקא ווינשטיין** צו איהר חתונה מיט ה׳ **אליעזר ליפמאַן שעראַדזקי** פון זאַגאָראָוו. — אייער צוקונפט זאָל מיט בלומען פון אונזערע אידעאַלען זיין בעציהרט, אויף די בערג פון יהודה און ירושלים.

סלופצע, בנות אגודת ישראל.

צו דער חתונה פון

ד"ר אהרן לאַנגלעבען

מיט פרל. **בראָנקאַ מערענלענדער**

ווינשט אַ האַרציגען מזל־טוב

פאמיליע גרינבערג.

Red. i wyd. L. G. Frydenzon. Tłocznia I. Grinberga, Łódź, Wschodnia 45, tel. 31-90.

[illegible] 1924

Dodatek do miesięcznika „BAJS JAKOW" № 29.

א רוף

צו דער יודישער פרוי אין פוילען.

פון אייביג אן איז געווען די ראָל פון דער יודישער פרוי אינ'ם יודישען לעבען: צו זאָרגען פאַר די צוקונפט פונ'ם יודישען פאָלק.

די צוקונפט פונ'ם יודישען פאָלק ליגט פערבאָרגען אין דער צוגעבינדענקייט פונ'ם יודישען קינד צו דער פאָלקס-טראַדיציע.

צו פערפלאַנצען טריישאַפט, ליבע און מסירות הנפש אינ'ם הארץ פונ'ם יודישען קינד צו די יודישע הייליגטימער: דאָס איז דאָס אײדעלע שטרעבען פון יעדער יודישער מוטער.

צו שאַפען די מעגליכקייטען פאַר א תורה-טרייע ערציהונג, דורך וועלכע די יודישע קינדער זאָלען געטרענקט ווערען מיט יודישען גייסט, מיט יודיש וויסען און מיט יודיש לעבען: אָט דאָס מוז זיין די הייליגע אויפגאַבע פון דער יודישער פרוי!

אין גלות און נאָך מעהר אינ'ם הייליגען לאַנד, אינ'ם לאַנד פון אונזער פערגאַנגענהייט און פון אונזער צוקונפט, וואו יודישע קינדער ווערען ערצויגען צו זיין בויער פון א יודישע היים.

א יודישע היים מוז אויף זיך טראָגען דעם שטעמפעל פון יודישער אייגענאַרטיגקייט, יודישע אייגענאַרטיגקייט דאָס איז: תורה און טראַדיציע.

ארץ-ישראל געהערט אלע יודען, וואו זיי מעגען אויך יעצט וואוינען. יעדער יוד פיהלט זיך צוגעבינדען

צו זיין לאַנד, אינטערעסירט זיך מיט'ן גורל פון זיין לאַנד.

דער גאַנצער גורל הענגט אָב פון דער ערציהונג, וואָס די יודישע קינדער וועלען דאָרט בעקומען.

צו געבען די יודישע קינדער אַ יודישע ערציהונג אינ'ם גייסט פון תורה און טראַדיציע און אַזוי אַנאָך צו זיכערן די עקזיסטענץ פונ'ם יודישען היים — האָט אגודת ישראל געגרינדעט אין ארץ־ישראל אַ רייהע פון ערציהונגס־אַנשטאַלטען פאַר יונגלעך און מיידלעך, וועלכע מוזען אונטערשטיצט ווערען פון אַלע יודען אין די גלות־לענדער.

די דאָזיגע אונטערשטיצונגס־אַקציע צו אָרגאַניזירען איז קודם־כל די הייליגסטע פליכט פון דער יודישער פרוי.

דאָס האָבען פערשטאַנען די יודישע פרויען אין מערב־אייראָפּאַ און האָבען איבעראַל געגרינדעט פרויען־קאָמיטעטען אונטער'ן נאָמען „פרויען־הילף פאַר יודישע שולען אין ארץ־ישראל", וועלכע אַרבייטען ענערגיש און ערפאָלגרייך פאַר דער דאָזיגער הייליגער זאַך.

די אַקציע האָט געפונען אַנ'אָבקלאַנג ביי אַלע יודיש־פיהלענדע פרויען און מיט רויסער בעגייסטערונג האָט זיך יעדע פרוי פערפליכטעט מיט אַ וואָכען־ אָדער חודש־אָבצאָהל פאַר אונזערע שולען.

ס'האָבען זיך געפונען פרויען, וועלכע שטעהען אין דער שפיץ פון דער דאָזיגער בעוועגונג און זענען מעורר די פרויען צו אַרבייטען פאַר די דאָזיגע זאַך, מאָהנען פון זיי זייער חוב און טהין איינקאַסירען יעדען חודש דאָס געלד.

אין פוילען האָט אויך זיך גענומען די דאָזיגע אַרבייט צו אָרגאַניזירען די צענטראַלע פון „בנות אגודת־ישראל" אין פוילען.

מיר ווילען האָפען, אַז די יודישע פרויען, די טרייע און איבערגעגעבענע צום יודענטום, וועלען נישט הינטערשטעלינג בלייבען לגבי די יודישע פרויען אין מערב־אייראָפּאַ, מיט געמיינזאַמע כחות מוזען די יודישע פרויען אין פוילען צוטרעטען צו דער דאָזיגער אַקציע אויפצוּוועקען דאָס יודישע האַרץ פון דער יודישער פרוי צו איהר הייליגער פליכט און הייליגער אויפגאַבע, וועקען און מאַהנען, מאַהנען און וועקען — דאָס איז די יעצטיגע אויפגאַבע פון דער יודישער פרוי, אָבער אויך געבען און נעמען איז די יעצטיגע הייליגע פליכט פון דער יודישער פרוי!

אַ פייערדיגער רוף דערגעהט צו אַלע יודישע פרויען און טעכטער אין פוילען:

שטעלט זיך מוטיג און ענערגיש אין די רייהען פון דער בעוועגונג צו העלפען אונזערע שולען אין ארץ־ישראל און פערגעסט נישט אייער פליכט און אויפגאַבע אינ'ם יעצטיגען ענטשיידונגס־פולען מאָמענט!

ארץ־ישראל־צענטראַלע פון אגודת־ישראל פראַנקפורט א. מ.

(—) יעקב ראָזענהיים (—) ד"ר שלמה עהרמאַן (—) יהודא האַלענדער.

אדרעס פון קאַסירער פאַר'ן ארץ־ישראל־געלד;

Radny I. BILLAUER
(Firma „Jutalen")
Łódź, Piotrkowska 60.

דרוק י. גרינבערג לאָדז, וסחאדניא 45.

אינסטרוקציעס צו ארגאַניזירען די אַרבייט פון פרויען-הילף פאַר די ארטאדאקסישע שולען אין ארץ-ישראל.

1) אין יעדען אָרט דאַרף זיך שאַפען אַ קאָמיסיע פון פרויען און פרייליינס וואָס זאָלען אויף זיך נעמען איינצוקאַסירען יעדען חודש, ביי יודישע פרויען די שפענדען.

2) עס דאַרף אַכט געלעגט ווערען דאָס געזאַמעלט זאָל ווערען די שפענדען אין אַלע בעל-בתי'שע הייזער.

3) די קאָמיסיע זאָל זיך אויסוועהלען אַ פערטרויאונגס-פערזאָן וואָס איהר אדרעס דאַרף צוגעשריבען ווערען אין דער בנות-צענטראַלע אין לאָדז און אַלע מאַטעריאַלען וועלען אויף דער זעלבער אַדרעס כסדר געשיקט ווערען.

4) יעדען חודש דאַרף צוגעשיקט ווערען דער זאַמעלבויגען וואו עס איז גענוי פערצייכענט די נעמען פון די וואָס שפענדען — די ליסטעס וועלען איבערגעשיקט ווערען דער צענטראַלע אין פראַנקפורט.

5) יעדע שפענדע פון 2 זלאָטיס וועט פערעפענטליכט ווערען אין דער פרעסע עווענטועל אין בית יעקב זשורנאַל.

6) דאָס מאַטעריאַל, די אויפרופען, ביכלעך א. אַ. וו. דאַרף געשוינט ווערען.

7) אויף די ערטער וואו ס'איז אונמעגליך אַזאַ קאָמיסיע צו שאַפען בעטען מיר אונז צו שרייבען די אַדרעסען פון פערמעגליכע פרויען, בכדי מיר זעלבסט זאָלען זיך צו זיי קענען ווענדען.

8) פאָרטאָ-שפעזען רעכענט זיך די קאָמיסיע אָב ביים שיקען ס'געלד.

9) די זאַמלונג אין די ערשטע 4 חדשים דאַרף געמאַכט ווערען לויט פאָלגענדען סדר: שבט — מאָנטאָג חמשה עשר, אדר — דינסטאָג פורים, ניסן — זונטאָג און מאָנטאָג חוהמ"פ, אייר — דינסטאָג ל"ג בעומר.

10) אונבעדינגט יעדען חודש 3 טאָג נאָכ'ן זאַמלען דאַרף אונז צוגעשטעלט ווערען אַ גענויען בעריכט- פון וואָס מיר וועלען מאַכען אויסצוגען פאַר דער אָרטאָדאָקסישער פרעסע אין לאַנד און אויסלאַנד.

צענטראַלע „בנות אגודת ישראל" אין פוילען.

אַדרעס פאַר קאָרעספאָנדענץ:

Sekretarjat B. A. J. Łódź, Aleksandrowska 28.